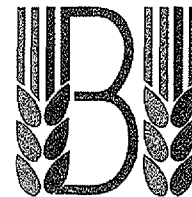

BÆNDASAMTÖK ÍSLANDS

Alþingi

Erindi nr. P 140/34

komudagur 4.11.2011

Alþingi
Kristjana Benediktsdóttir
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 4. nóvember 2011
EBG/hó

Efni. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001 á 140. löggjafarþingi, þskj. 9
Tilv. 2011100009

Frumvarpið barst Bændasamtökum Íslands með tölvubréfi frá nefndasviði Alþingis, dags. 24. október 2011.

Bændasamtökin telja frumvarpið vera skref í rétta átt en ef það verður að lögum er vaxtareikningur á endurreiknuðum lánssamningum skýrður. Lagt er til að greiðslur sem inntar hafa verið af hendi skuli draga frá höfuðstól við endurútreikning og að ekki megi reikna vaxtavexti, þ.e. að hverja greiðslu skuli draga frá á þeim degi sem hún er greidd. Hér er, að mati Bændasamtakanna, um að ræða réttarbót og þau leggja því til að frumvarpið verði samþykkt.

Virðingarfyllst

f.h. Bændasamtaka Íslands

Elías Blöndal Guðjónsson, lögfræðingur

Félag löggiltra
endurskoðenda

*Alþingi
Erindi nr. P 140/13
komudagur 2.11.2011*

Reykjavík 2. nóvember 2011
Tilvísun FLE 27-2011

**Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík**

b/t Kristjönu Benediktsdóttur

**Málefni: Frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og
verðtryggingu nr 38/2001, 9 mál.**

Með tölvupósti dags. 24. október s.l. óskaði Viðskiptanefnd Alþingis eftir
umsögn Félags löggiltra endurskoðenda (FLE) um ofangreint málefni.

Samkvæmt samþykktum félagsins sendi stjórnin ofangreint erindi til álitsnefndar
FLE sem tók málið til umfjöllunar.

Álitsnefndin telur málið vera þess eðlis að félagið tekur ekki afstöðu til þess.

Virðingarfyllst,
f.h. Félags löggiltra endurskoðenda

A handwritten signature in blue ink, which appears to read 'Sigurður B. Arnþórsson'.

Sigurður B. Arnþórsson
Framkvæmdastjóri FLE

Guðbjörn Jónsson

Ráðgjöf og réttargreining

Alþingi
Erindi nr. Þ 140/167
komudagur 15.11.2011

Umsögn um Þingskjal 9 – 9. mál, 140. löggjafarþings

Frumvarp til laga

um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001.

Flm.: Guðlaugur Þór Þórðarson, Árni Johnsen, Jón Gunnarsson,
Kristján Þór Júlíusson, Ragnheiður E. Árnadóttir, Ragnheiður Ríkharðsdóttir,
Unnur Brá Konráðsdóttir, Einar K. Guðfinnsson.

1. gr.

“2. og 3. málsl. 5. mgr. 18. gr. laganna orðast svo: *Við ákvörðun endurgreiðslu eða útreikning á stöðu skuldar skal draga frá upphaflegum höfuðstól þær fjárhæðir sem inntar hafa verið af hendi fram að uppgjörstegi í vexti, hvers kyns vanskilaálögur og afborganir.*⁽¹⁾ *Fjárhæðin sem eftir stendur skal vaxtareiknuð samkvæmt ákvæðum 1. mgr. og án þess að heimilt sé að leggja vexti við höfuðstólinn, sbr. 12. gr.*”⁽²⁾

(1) Líta verður á að þarna er gert ráð fyrir að auk afborgana, skuli gera upptækar greiðslur ýmissa kostnaðarliða, eins og vaxta, og hugsanlegs vanskilakostnaðar, til niðurgreiðslu höfuðstóls láns. Þarna væri á ferð lögskipuð eignaupptaka, sem líklegt er að lánastofnanir myndu krefjast bóta á úr ríkissjóði á grundvelli 72. gr. stjórnarskrár. Með þessu er fólk sem greitt hefur reglulega gjalddaga, eins og lánastofnunin innheimti þá, svipt réttinum til fullnaðarskila á hverjum gjalddaga.

(2) Hvað segir í 1. mgr. um vaxtareikning. Þar segir: “*Ef samningsákvæði um vexti eða annað endurgjald fyrir lánveitingu eða umliðun skuldar eða dráttarvexti teljast ógild skal peningakraftan bera vexti skv. 1. málsl. 4. gr., enda eigi önnur ákvæði þessarar greinar ekki við. Hið sama á við ef samningur kveður á um verðtryggingu skuldar samhliða vaxtaákvæðum, og annað tveggja er ógilt, og skulu þá bæði ákvæði samningsins um vexti og verðtryggingu fara eftir því sem kveðið er á um í 4. gr. og því sem greinir nánar í þessari grein.*” -

Er raunveruleikinn sá að samningsákvæði um vexti séu ógild í lánasamningum sem voru gengistryggðir? Nei, svo er ekki. Í upphafi 4. gr. laga nr. 38/2001 segir svo:

“Þegar greiða ber vexti skv. 3. gr., en hundraðshluti þeirra eða vaxtaviðmiðun er að öðru leyti ekki tiltekin..”

Í öllum þeim gengistryggðu lánasamningum sem undirritaður hef séð, er tiltekinn hundraðshluti (**vaxtaþrósent**) skráð og vaxtaviðmið er í öllum tilvikum tiltekið. Upphaf 4. gr. laga nr. 38/2001 á því ekki við ef lántaki hefur staðið það vel við lánasamning að lánveitandi hefur ekki gjaldfelld lánið og rift lánasamningnum.

Þinglýstir lánasamningar sem ekki hafa verið gjaldfelldir eða rift, með úrskurði til þess berra opinberra aðila, eru í fullu gildi og engin lagasetning getur breytt því, þar sem lög almennt, mega ekki virka aftur fyrir þá dagsetningu sem þau eru staðfest af

forseta. Geri lög ráð fyrir að ná til gjörninga sem gerðir hafa verið fyrir gildistöku laganna, getur verið um eignaupptöku að ræða, sem ríkissjóður er bótaskyldur fyrir.

Óvissa í sambandi við gengistryggðu lánin skapaðist vegna mistaka dómara í héraðsdómsmálinu nr. E-4787/2010, en sá dómur var kveðinn upp þann 23. júlí 2010. Hvaða mistök er hér verið að tala um?

Í Hæstaréttardómi nr. 153/2010, er afar skýrt komist að þeirri niðurstöðu að óheimilt sé að verðtryggja útlán út frá viðmiði við tiltekið gengi erlendra gjaldmiðla. Í dómi Héraðsdóms Reykjavíkur frá 12. febrúar 2010, sem Hæstaréttardómur 153/2010 staðfesti, er tekin afgerandi afstaða til svona samninga sem heildar. Þar segir svo: **(Allar leturbreytingar eru höfundar þessara skrifa)**

“Núgildandi vaxtalögum var ekki ætlað að þrengja það hugtak og auka heimildir til tengingar við erlenda gjaldmiðla. Lögunum var þvert á móti ætlað að útiloka að skuldbindingar í íslenskum krónum væru tengdar erlendum gjaldmiðlum. Tenging skuldbindinga við gengi erlendra gjaldmiðla telst því verðtrygging í skilningi VI. kafla laga nr. 38/2001. Enda þótt lögin kveði ekki beinlínis á um bann við því að binda skuldbindingar í íslenskum krónum við gengi erlenda gjaldmiðla þá þykir samkvæmt framanrituðu sýnt að með þeim hafi verið felld úr gildi heimild til að tengja skuldbindingar í íslenskum krónum við erlenda gjaldmiðla. Óhjákvæmilegt er að líta til vilja löggjafans við túlkun laganna. Grundvöllur verðtryggingar samkvæmt samningi aðila, þ.e. ákvæði 4. og 7. gr. samningsins um gengistryggingu, er því í andstöðu við VI. kafla laga 38/2001 og því ógild. Skiptir þá hvorki máli hvort eftirlitsaðilar, eins og Seðlabanki og Fjármálaeftirlit, hafi vitað af samningunum og ekki gert athugasemdir né lögbundin úrræði eða samkomulag stjórnvalda við fjármálafyrirtæki til að létta greiðslubyrði fólks í svipaðri stöðu og stefndi, eins og stefnandi byggir á. Samningurinn er á hinn bóginn ekki ógildur í heild sinni eins og stefndi heldur fram.”

Með þessari niðurstöðu héraðsdómara þann 12. febrúar 2010, að lánasamningur aðila sé ekki ógildur í heild sinni heldur sé ákvæðið um gengistryggingu það eina sem ógil er.

Vert er að vekja athygli á því að í Hr.-dómi 153/2010 staðfestir Hæstiréttur þá niðurstöðu héraðsdómara að gengistryggðir lánasamningar séu í fullu gildi að öðru leyti en því að verðtrygging með gengisviðmiði sé ógild. Það getur ekki annað en þýtt að vaxtakjör, lánsupphæð, lánstími og afborganir séu allt skuldbindandi ákvæði í báðar áttir.

Í héraðsdómi E-4787/2010 er einnig fjallað um gjaldfelldan bílasamning, verðtryggðan með gengisviðmiði. Í öllum meginatriðum er sá samningur byggður á sömu forsendum og sá samningur sem Hæstiréttur dæmdi gildan að öllu öðru leyti en að verðtrygging samkvæmt gengisviðmiði væri ógild.

Í samantekt dómara í málinu E-4787/2010 segir eftirfarandi:

“Af hálfu stefnanda er byggt á því að í ljósi framangreindrar niðurstöðu Hæstaréttar um gengistryggingu í samningi aðila séu vaxtaákvæði ógild þar sem það hafi verið forsenda vaxtaákvörðunarinnar að lánið væri gengistryggt en sú forsenda hafi verið röng og því brostið.”

Á það ber að líta, í þessu samhengi, að það eru lánaðir fyrirtækin sjálf sem ákveða vextina, sem eru endurgjald til þeirra fyrir lánveitinguna. Það fjármagn sem lánað er mun í afar litlum mæli vera EIGN lánveitanda. Í flestum tilfellum er um að ræða endurlán á lánsfé sem lánveitandinn

tók að láni. Ákvæði verðtryggingar getur því í raun ekki með nokkru móti talist ENDURGJALD til lánveitanda vegna lánveitingar.

Lánveitandinn tekur sjálfur ákvörðun um vaxtakjör lánsins. Ætlast verður til þess að lánveitandinn þekki til þeirra laga sem um starfsemi hans gilda. Þess vegna verður að telja að lánveitanda hafi verið ljós sú hættu sem hann skapaði sjálfum sér með því að binda verðtryggingu við gengi erlendra gjaldmiðla, en það var óheimilt samkvæmt lögum nr. 38/2001. Með því að verðtryggja höfuðstól lánsins með gengisviðmiði, setti lánveitandinn sjálfan sig í þá áhættu að geta ekki endurgreitt það lánsfé sem hann endurlánaði í umræddu láni.

Áhættan varðandi vaxtaþáttinn var hins vegar engin. Lánveitandinn greiddi tvímælalaust lága vexti af því lánsfé sem hann tók og endurlánaði. Í öðru lagi ber að líta til þess að **hundraðshluti vaxta** breytist ekkert þó gengibreyting hækki fjárhæð höfuðstóls. Vísitöluhækkun höfuðstóls í íslenskum krónum, leiðir af sér álíka fjárhæð í vexti og hefðu komið af hinu erlenda fjármagni sem endurlánað var. Fyrst lánveitandinn treysti sér til að lána hið erlenda lánsfé sitt á vöxtum lánasamningsins, var einnig ljóst að breyting á neysluvísitölu varð meiri en gengisbreytingar. Af þeim ástæðum fékk lánveitandinn hærri fjárhæð vaxta í íslenskum krónum, þó gengistrygging hins erlenda höfuðstóls væri úrskurðuð ógild.

Dómari málsins E-4787/2010, gefur ekki upp neinar forsendur fyrir því að ganga gegn Hæstréttardómi nr. 153/2010. Sá dómur var um að samskonar lánasamningur og var í málinu E – 4787/2010, væri að öllu öðru leyti gildur, ef frá væri talið ákvæðið um verðtryggingu höfuðstóls með gengisviðmiði. Dómari E-4787/2010 segir eftirfarandi:

“Ákveðið samhengi er milli vaxta og grunns verðtryggingar og er fallist á það með stefnanda að umsamdir vextir hafi verið ákvarðaðir með hliðsjón af gengistryggingunni, sem nú hefur verið dæmd óheimil. Um er að ræða lága vexti, svonefnda Libor vexti, sem taka mið af gjaldmiðlum í myntkörfu lánsins.”

Rétt er það hjá dómara að um var að ræða Libor vexti, en hver ástæða er fyrir því að dómari sleppir að nefna álagsprósentuna? Verður það að teljast til óvandvirkni, ef leyta átti að réttlátri niðurstöðu. Til hliðsjónar hefði mátt nefna að bankastofnanir höfðu verið að lána á sambærilegum vöxtum. Slíka vexti hefði lánveitandinn ekki geta boðið af innlendum innlánnum. Innlánavextir bankanna voru líklega hærri en útlánavextir af hinu erlenda lánsfé.

Allt bendir þarna til að dómarrinn sé farinn af stað í eiðimerkurgöngu, leitandi í eigin hugskoti að einhverjum forsendum til að styðja kröfu stefnanda. Framhald rökstuðnings dómarans fyrir niðurstöðu sinni bendir eindregið til þess, en þar segir svo:

“Þykir ljóst að gengistryggingin hafi af hálfu lánveitanda verið ákvörðunarástæða þess að samið var um framangreinda vexti, auk þess sem telja verður að um hafi verið að ræða verulega forsendu umsaminna vaxta.”

Hvaða forsendur skyldi dómarrinn hafa fyrir þessum hugrenningum sínum. “Þykir ljóst” er opin vísbending um algjöra gagna- og rökfærslulausa **ágiskun dómara**. Þarna er ekki vísað til neinna gagna frá stefnanda þessu til stuðnings. Í ljósi þess að vextir, annars vegar og verðtrygging hins vegar, eru í eðli sínu og lögum tvö ótengd fyrirbæri, eins og að framan er rakið, vantar allar forsendur fyrir þessum tilgreindu hugrenningum dómarans. Og áfram segir svo í greiningu dómarans fyrir niðurstöðum sínum:

“Í 7. gr. samningsins segir að fram komi bæði í fyrirsögn hans og í 4. gr. hvort hann sé verðtryggður, óverðtryggður eða gengistryggður. Liggur því fyrir að stefnandi bauð lán

með þrenns konar kjörum og er ljóst að um vexti fer eftir því hvort samið var um einhvers konar verðtryggingu eða ekki og jafnframt að vextir voru ekki þeir sömu þegar um var að ræða annars vegar gengistryggingu og hins vegar það, sem í 7. gr. samningsins er nefnt verðtrygging.”

Þarna kemur skýrt fram að lánveitandinn hafði á boðstólum fyrirfram ákveðin lánaform, sem hvert fyrir sig byggði á tilteknum skilmálum, sem lánveitandi setti sjálfur. Þess vegna gat lánaflokkunin komið fram í fyrirsögn formsins að lánasamningnum. Því er það alveg rétt sem dómari segir að það: **Liggur því fyrir að stefnandi bauð lán með þrenns konar kjörum.**

Í ljósi þessa skilnings dómarsins, er síðasta setningin í tilvitnuðum kafla úr niðurstöðum hans dálítið merkileg. Þar segir eftirfarandi:

“Verður því að telja, að stefnda hafi verið fullljóst að umrætt lán frá stefnanda bæri vexti sem tækju mið af umsaminni verðtryggingu í erlendri mynt.”

Út frá hvaða forsendum verður að telja lántakann vita um rekstrarforsendur þeirra lánastofnunar sem hann tekur lán hjá? Dómari hefur greinilega engar haldfastar heimildir fyrir niðurstöðu sinni. Þess vegna er allar forsendur dómarsins í ágiskunarformi; hvorki með tilvísun í lagaforsendur né lögmæt gögn. Í greinargerð lántaka segir svo um vaxtaþáttinn:

“Í dómi Hæstaréttar (153/2010) felist, að samningurinn standi að öðru leyti en því að ákvæði hans um gengistryggingu séu ógild. Þar sem önnur ákvæði samningsins séu ekki ógild, gildi ákvæði hans um vexti. Þar af leiðandi beri að dæma mál þetta þannig, að stefnda verði gert að greiða af óverðtryggðum og ógengistryggðum höfuðstól lánsins í samræmi við gild vaxtaákvæði samningsins, 4,34% eða breytilega Libor vexti með 2,9% álagi.”

Athygli vekur hér, þar sem lánveitandi hefur haldið því fram að vextir af hinu endurlánaða erlenda láni hafi verið svo lágir að til skaða yrði. Þarna kemur hins vegar fram að vextirnir, með álaginu samtals 7,24%, eru þokkalegir vextir á íslenskan mælikvarða. Áreiðanlega er því ekki rétt hjá lánveitandanum að hann skaðaðist af lágum vöxtum. Skaði sem hann telur sig geta orðið fyrir er af völdum aðstæðna sem sköpuðust vegna glæfralegs glannaskapar lánveitanda, sem og annarra lánastofnana, sem lántakinn átti engan þátt í að skapa. Það er því bersýnilega andstætt lagareglum að sá sem veldur sjálfum sér og öðrum tjóni, fái það bætt frá þeim sem hann olli tjóni.

En lítum áfram á forsendur dómarsins fyrir niðurstöðu sinni. Þar segir eftirfarandi:

“Að þessu virtu og með hliðsjón af efni umrædds samnings er ljóst að aðilar hafa við gerð hans (samningsins) tekið mið af því að lánið yrði verðtryggt með ákveðnum hætti og að jafnframt yrðu greiddir vextir sem tækju mið af umsaminni gengistryggingu sem dæmd hefur verið óheimil.”

Þarna er enn á ferðinni huglæg ágiskun dómarsins, því ekki verður ráðið af kröfugerð lánveitanda, að lántaki hafi verið eitthvað með í ráðum um lánakjör, hvorki vexti né gengistryggingu. Raunveruleikinn, sem vel var þekktur, var sá að lánveitandinn auglýsti lán með þeim kjörum sem í téðum lánasamningi gilda. Þar átti lántakinn ekkert val um skilmála. En áfram segir í forsendum dómarsins:

“Vegna þessara forsendna, sem taldar verða verulegar og ákvörðunarástæða fyrir lánveitingunni og báðum aðilum máttu vera ljósar, en reyndust vera rangar, verður að fallast á það með stefnanda að samningur aðila bindi hann ekki að því er vaxtaákvörðunina varðar. Á stefnandi því rétt á, að stefndi greiði honum þá fjárhæð, sem

ætla má að aðilar hefðu ellegar sammælt um, án tillits til villu þeirra beggja. Þykja hvorki neytendasjónarmið né staða aðila við samningsgerðina breyta þeirri niðurstöðu.”

Það verður að segjast eins og er að mjög sjaldgæft er að sjá dómara ganga svo í berhöggi við nýlegan dóm eigin dómstóls í nákvæmlega samskonar máli eins og hér er gert. Forsendur dómarsins eru yfirfullar af ósannindum, hlutdrægum rangsnúningi forsendna og huglægum ágiskunum dómara um hugsanlegar aðstæður. Dómarinn lítur augljóslega á lántakann sem “sérfræðing” í lánaviðskiptum og lánveitandann sem algjört fórnarlamb í höndum ósvífins sérfræðings.

Dómarinn fullyrðir án rökstuðnings eða gagna sem styðja það álit, að báðum aðilum máttu vera ljósar forsendur þess að lánveitandinn var að bjóða og veita lántaka lán sem var óheimilt að veita samkvæmt íslenskum lögum. Sannað er að lánveitandinn braut lög með athæfi sínu en hvergi er greinanlegt í kröfugerð lánveitanda, að lántaki hafi verið meðvitaður um að lánasamningur þeirra væri brot gegn starfsleyfi lánveitanda og íslenskum lögum.

Enn undarlegra er að dómari skuli komast að þeirri niðurstöðu með stefnanda, að samningur aðila bindi stefnanda ekki að því er vaxtaákvörðunina varðar. Þess hefði mátt vænta, að dómara væri kunnugt um að lánastofnanir hafa lagaskyldu um að birta lánakjör sín. Slik lánakjör eru ekki samningsatriði í sambandi við lánveitingar til almennra lántaka/neytenda. Sé dómari svo ókunnugur íslensku viðskiptalífi, eins og fram kemur í forsendum fyrir niðurstöðum hans, gæti hann beinlínis talist hættulegur í íslensku réttarfari. En lítum áfram á forsendur dómarsins fyrir niðurstöðu sinni, en þar segir:

“Stefndi heldur því fram í greinargerð, að hann hafi nú þegar greitt upp andvirði umrædds samnings án þess að rökstyðja þá fullyrðingu frekar. Engin gögn liggja þessari málsástæðu til grundvallar og verður því ekki fallist á kröfu stefnda um sýknu.”

Nokkuð athyglisvert. Margítrekað hefur dómarinn tekið afstöðu með lánveitandanum, án þess að lánveitandinn hafi beinlínis lagt þá kröfu fram, eða rökstutt hana að neinu leyti. Þó úrskurðar dómarinn lánveitandanum í hag, út frá eigin hugrenningum.

Og áfram segir svo í forsendum dómarsins:

“Í greinargerð mótmælir stefndi viðgerðarkostnaði og sölulaunum samkvæmt uppgjöri stefnanda með þeim rökum að sá kostnaður hafi verið ákveðinn einhliða af stefnanda án samráðs við stefnda. Kröfugerð stefnanda fær að þessu leyti stuðning í gögnum málsins, bæði í samningi aðila sem og reikningum vegna viðgerðarkostnaðar og sölulauna og er ekkert fram komið í málinu að öðru leyti sem bendir til þess að kröfugerðin sé röng. Er þessum mótmælum stefnda því hafnað.”

Er það alveg rétt hjá dómara að EKKERT hafi komið fram í málinu sem bendi til þess að kröfugerðin um viðgerðarkostnað sé röng? Í greinargerð lántaka segir eftirfarandi um þessi atriði:

“Loks mótmælir stefndi viðgerðarkostnaði og sölulaunum samkvæmt uppgjöri stefnanda, enda hafi sá kostnaður verið einhliða ákvarðaður af hálfu stefnanda og án alls samráðs við stefnda.”

Af þessu virðist ljóst að lánveitandinn hafi brotið rétt á lántaka, þar sem honum var ekki gefinn kostur á að hafa fulltrúa sinn viðstaddan skoðun bílsins. Að dómari skuli sniðganga svona mikilvæg mannréttindi er alvarlegra en svo að það verði látið liggja í þagnargildi. En lítum áfram á forsendur dómara fyrir niðurstöðu sinni. Þar segir eftirfarandi:

“Við mat á því hvernig ákvarða beri þá fjárhæð, sem stefnda ber að greiða stefnanda samkvæmt framansöguðu, verður að lita til þeirra atriða sem lágu til grundvallar samningum aðila umrætt sinn. Fram er komið og ljóst af ákvæðum 7. gr. samningsins, að stefnandi bauð neytendum lán með þrenns konar kjörum, þ.e. óverðtryggð, verðtryggð eða gengistryggð. Aðilar máls þessa sömdu um gengistryggingu og því ljóst að þeir gengu út frá því að lánið yrði verðtryggt með ákveðnum hætti. Bæði í aðalkröfu og annarri varakröfu stefnanda er gert ráð fyrir vöxtum samkvæmt gjaldskrá stefnanda, í aðalkröfu af verðtryggðri kröfu en í annarri varakröfu af óverðtryggðri kröfu í íslenskum krónum. Þessu hefur stefndi mótmælt sérstaklega enda hafi honum hvorki verið kynnt sú gjaldskrá né um þau kjör samið. **Fallist verður á þau sjónarmið, enda er ekkert fram komið um að vextir samkvæmt gjaldskrá stefnanda hafi verið kynntir stefnda eða að um þá hafi verið samið.** Að þessu virtu og með hliðsjón af sjónarmiðum um neytendavernd verður ekki fallist á það með stefnanda, að við vaxtaákvörðun verði tekið mið af gjaldskrá stefnanda eins og krafist er í aðalkröfu hans og annarri varakröfu. **Verður því kröfum stefnanda á þeim grundvelli hafnað þegar af þeirri ástæðu.**

Eins og áður er komið fram, verður að lita svo á að aðilar hafi ætlað sér að tengja samninginn ákveðinni verðvísitölu sem í þessu tilviki var gengisvísitala. Vegna þessa byggir stefnandi fyrstu varakröfu sína á því að miða beri við að samningsfjárhæð sé verðtryggð og beri verðtryggða vexti **samkvæmt ákvörðun Seðlabanka Íslands á hverjum tíma.** Á hinn bóginn verður ekki fram hjá því litið að stefnda stóðu til boða lán frá stefnanda með þrenns konar kjörum, þ.e. óverðtryggð, verðtryggð og gengistryggð. Ekki verður fullyrt um hvort stefndi hefði kosið að taka verðtryggt lán eða óverðtryggt. Þykir því með vísan til grunnraka samningaréttarins um sanngirni, sem og til neytendasjónarmiða, sem m.a. koma fram í 36. gr. c laga nr. 7/1936, að skýra þann vafa stefnda í hag og miða við þau samningskjör sem eru **honum hafgældari.** Er óumdeilt að samningskjör miðað við verðtryggt lán eru stefnda óhagfældari en þau kjör sem miðast við óverðtryggt lán. Af því leiðir að hafna ber fyrstu varakröfu stefnanda. Þá verður ekki séð að þriðja varakrafa stefnanda um Reibor vexti eigi sér stöð í samningi aðila og verður því heldur ekki á hana fallist.

Að öllu framanrituðu virtu er það niðurstaða dómsins að við úrlausn málsins verði að lita til ákvæða 4. gr., sbr. 3. gr., vaxtalaga nr. 38/2001 og reikna vexti af umræddu láni til samræmis við þá vexti, sem Seðlabanki Íslands ákveður með hliðsjón af lægstu vöxtum af nýjum almennum óverðtryggðum útlánnum hjá lánastofnunum og birtir eru samkvæmt 10. gr. sömu laga. “

Það er afar athyglisvert að við úrlausn þessa dómsmáls, sem er vegna lánasamnings sem í öllum meginatriðum er eins og lánasamningurinn í málinu nr. E-7206/2009. Það mál var einnig dæmt í sama dómstólnum, Héraðsdómi Reykjavíkur þ. 12. febrúar 2010. Sá dómur hljóðaði upp á **að einungis gengisviðmiðun væri ógilt en: “Samningurinn er á hinn bóginn ekki ógildur í heild sinni eins og stefndi heldur fram.”** Eins og þarna kemur fram, var vaxtaákvæði lánasamningsins í málinu E-7206/2009 ekki dæmdur ógildur þar sem hann uppfyllti að öllu leyti lagaákvæði um slíka samninga.

Í niðurstöðum sínum í því máli sem hér er til skoðunar, nr. E-4787/2010, lítur dómariinn ekki til nýlega gengins dóms (E-7206/2009) við sama héraðsdóm. Dóm sem Hæstiréttur hafði þ. 16. júní 2010 staðfest óbreyttan. Dómarin í málinu E-4787/2010, telur sig þurfa að vísa til: **“ákvæða 4. gr., sbr. 3. gr., vaxtalaga nr. 38/2001 og reikna vexti af umræddu láni til samræmis við þá vexti, sem Seðlabanki Íslands ákveður.”**

Í 4. gr. laga nr. 38/2001 segir eftirfarandi:

“Þegar greiða ber vexti skv. 3. gr., en hundraðshluti þeirra eða vaxtaviðmiðun er að öðru leyti ekki tiltekin, skulu vextir vera á hverjum tíma jafnháir vöxtum sem Seðlabanki Íslands ákveður með hliðsjón af lægstu vöxtum á nýjum almennum óverðtryggðum útlánnum hjá lánastofnunum og birtir skv. 10. gr.”

Eins og glögglega má lesa í forsendum dómara fyrir niðurstöðu sinni, leitar hann stuðnings við niðurstöðu sína í 4. gr. laga nr. 38/2001. Á það ber hins vegar líta, að ákvæði 4. gr. laga nr. 38/2001 eiga ekki við um lánasamning þann sem dómariinn er að fella dóm um. Ákvæði 4. gr. á við um lánasamninga þar sem í samninga vantar hundraðshluta vaxta eða vaxtaviðmið. Hvorugur þessara þátta á við um lánasamning þann sem dómariinn er að dæma. Hér að framan kom fram að vextir samningsins voru **4,34% eða breytilega Libor vexti með 2,9% álagi.** Dómariinn hefur því ekki lagastofð fyrir niðurstöðu sinni, þar sem hann vísar til lagagreinar sem á ekki við efni þess máls sem hann er að dæma.

Þegar litið er til þess hve málflutningur lögmanns lánveitanda er ómarkviss, verður að teljast undarlegt hve dómariinn eltir hans sjónarmið, þó hann sé að verja lánastofnun sem um árábil hefur stundað vísitandi lögbrot við lánastarfsemi sína og að lánasamningur sá sem dómariinn á að dæma um, var eitt af mörgum lögbrotum lánveitandans af sama meidi.

Greinargerð lögmanns lánveitanda

“Stefnandi lítur svo á að með dómum Hæstaréttar Íslands hafi því verið slegið föstu að sambærilegir kaupleigusamningar séu allir í íslenskum krónum og skuli því láta þeim kjörum sem um slíka samninga hafa verið gerðir.”

Hvergi í dómi Hæstaréttar nr. 153/2010, sem lögmaður stefnanda rangtúlkar þarna herfilega, **er því slegið föstu**, að fyrst lánasamningurinn sé í íslenskum krónum, **skuli hann láta þeim kjörum sem um slíka samninga hafa verið gerðir.** Þvert á móti staðfestir Hæstiréttur ákvörðun héraðsdómara í því máli, að: *“Samningurinn er á hinn bóginn ekki ógildur í heild sinni eins og stefndi heldur fram.”*

Liklega er þetta nú með því djarfara sem ég hef séð lögmann láta frá sér fara. Ljóst var að flestar lánastofnanir landsins voru stórkostlega brotlegar við lög og starfsleyfisskilyrði vegna gengistryggðu lánanna. Loksins þegar þetta athæfi var lagt fyrir dómstóla, var lögbrotabátturinn dæmdur ógildur **en aðrir þættir lánasamningsins dæmdir gildir, þar með talin vaxtakjör.**

Þar sem í hlutverki brotaaðila var lánastofnun sem hafði afkomu sína af því að lána út fjármuni annarra, var ljóst að ekki væri stætt á því að dæma lánasamninginn ógildan sem heild. Eðli málsins samkvæmt stafaði það af tvennu. Annars vegar af því að allir aðrir þættir lánasamningsins voru innan marka lagaheimilda og voru því ekki brotlegir. Hins vegar hefðu hinir raunverulegu eigendur fjármagnsins, sem lánveitandinn endurlánaði, hugsanlega getað krafist skaðabóta ef allur samningurinn hefði verið dæmdur ógildur og fjármunirnir tapast vegna þess. En lítum á framhaldið úr greinargerð lögmannsins:

“Stefnandi byggir á því að þar sem Hæstiréttur Íslands hafi komist að þeirri niðurstöðu varðandi sambærilega samninga, að gengistrygging þeirra hafi verið óheimil og lán til stefndu í þeim málum hafi verið í íslenskum krónum, þá séu önnur kjör samnings aðila einnig ógild og forsendur brostnar fyrir þeim vöxtum sem taka mið af gengistryggingu lánsins.”

Ekki er hægt annað en að velta fyrir sér ástæðu þess að lögmaður lánveitandans fer vísitandi með rangt mál í greinargerð sinni. Er það virkilega ekki refsivert að ljúga með beinum og

ósvífnunum hætti til um niðurstöður æðsta dómssstigs þjóðarinnar? Gat verið að lögmaðurinn hefði einhverjar sérstakar ástæður til að ætla að hann fengi engar ákúður fyrir **að segja beinlínis ósatt um úrskurð Hæstaréttar**, sem staðfesti dóm héraðsdóms í viðkomandi máli?

Engin ástæða var til fyrir lögmanninn, að halda því fram að líta mætti svo á að allir aðrir þættir lánasamningsins væru ógildir, fyrst gengistryggingin var úrskurðuð ógild. Loka niðurstaða héraðsdóms, í hinu tilvitnaða máli, var eftirfarandi: *“**Samningurinn er á hinn bóginn ekki ógildur í heild sinni eins og stefndi heldur fram.**”* Þarna kemur það skýrt fram að lánasamningurinn sem verið var að dæma, var talinn gildur að öllu öðru leyti en gengistryggingarákvæðinu. Lítum nánar á greinargerð lögmanns:

“Samningarnir beri einnig með sér að ætlunin hafi verið að tengja þá ákveðinni verðvísitölu, í þessu tilviki gengisvísitölu, og sé því eðlilegt að tekið verði tillit til hækkana eftir íslenskum vísitölum eins og þær séu heimilaðar með lögum nr. 38/2001, um vexti og verðtryggingu.”

Enn afbakar lögmaður stefnanda dómsniðurstöðu æðsta dómss þjóðarinnar. Ljóst ætti að vera að, ef Hæstarétti hefði þótt **eðlilegt að tekið verði tillit til hækkana eftir íslenskum vísitölum**, hefði rétturinn látið þess getið en ekki staðfest úrskurð héraðsdóms um að: *“**Samningurinn væri á hinn bóginn ekki ógildur í heild sinni eins og stefndi heldur fram.**”* Líklega gerir lögmaðurinn sér enga grein fyrir hvað hann er að segja með þessu. Hann er með mál fyrir sama dómi og hann lýgur af ótrúlegri ósvífnu til um niðurstöður dómara þar í öðru máli af sama stofni. Í því máli var þegar búið að dæma gengistryggingarþátt slíkra lánasamninga ógilda. Að ljúga fyrir dómi, sjálfum sér og/eða umboðanda sínum til hagsbóta, á að vera talið refsivert. Það ætti tvímælalaust og undanbragðalaust að vera það, þegar lánastofnanir taka sig til við **fjöldalögbrot af þessu tagi**.

En lögmaður lánveitanda fer hins vegar fram á að umboðandi hans **fái ekki refsingu fyrir lögbrotið**, heldur fái hann umboðanda sínum (lánveitandanum), **dæmd hagstæðari vaxtakjör en voru sett í lánasamninginn**. **Lánveitandinn átti sem sagt að hagnast á því að upp hafði komist um lögbrot hans** og að það lögbrot var nú fyrir dómi. Og sú varð raunin í niðurstöðum dómarans.

Lítum aðeins nánar í greinargerð lögmanns lánveitandans. Þar segir svo:

“Stefnandi byggir kröfur sínar á þeirri málástæðu, að almennt sé litið svo á að samningsaðili eigi ekki að geta hagnast óeðlilega vegna atvika sem leiði til þess að gerningur sé ógildanlegur, þar með talið til að öðlast rétt sem sé í engu samræmi við þær forsendur sem gengið hafi verið út frá við gerð samningsins.”

Athugum þetta aðeins nánar. Í næstu málsgrein hér á undan fer lögmaðurinn fram á að héraðsdómari **sniðgangi úrskurð Hæstaréttar, dæmi vaxtaákvæði samnings hans ógilt** og að lánveitandanum **verði dæmdir hærri vextir en tilgreindir voru í lánasamningi**. Þetta gæti á einföldu máli talist vera að **samningsaðili sé að hagnast á lögbroti sínu**. En svo kemur algjör þversögn við þetta í næstu málsgrein á eftir, þar sem lögmaðurinn segir: *“**að almennt sé litið svo á að samningsaðili (í þessu tilviki lánveitandinn) eigi ekki að geta hagnast óeðlilega vegna atvika sem leiði til þess að gerningur sé ógildanlegur...**”* Dómaranum virðist hins vegar yfirsjáast þessi tilmæli lögmannsins, þar sem hann dæmir umboðanda lögmannsins (lánveitandanum), **umtalsvert betri vaxtakjör en var í lánasamningnum**. Lítum á enn eina tilvitnun í greinargerð lögmanns lánveitandans en þar segir eftirfarandi:

“Ef láninu sé breytt í íslenskar krónur og vextirnir miðaðir við erlendar myntir sé ljóst að stefndi sé að tryggja sér umtalsvert lægri fjármögnun en öðrum aðilum stóð til boða á þeim tíma sem samningurinn var undirritaður og gengið var út frá við gerð samningsins. Þeir vextir séu auk þess úr takti við allan raunveruleika varðandi íslensk lánaþjór og geti ekki gilt í uppgjöri aðila þessa máls.”

Athyglisvert hvernig hann byrjar þessa setningu. *“Ef láninu sé breytt í íslenskar krónur...”* Láninu var ekki breytt í íslenskar krónur. Lánveitandinn sjálfur skráði það í lánasamninginn í íslenskum krónum. Hann ákvað líka sjálfur vaxtakjör sín af því að lána þessar íslensku krónur. Engu þurfti því að breyta í lánasamningnum, aðeins fella niður gengisviðmið verðtryggingar; það eina sem var ólöglegt í samningnum.

Tvö samskonar mál, tvær ólíkar niðurstöður sama dómstóls.

Hér hafa verið bomar saman tvær niðurstöður samskonar mála, bæði rekin fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Bæði málin fara fyrir Hæstarétt á sama árinu og báðir héraðsdómarnir eru staðfestir þar. Þeir fjalla báðir um samskonar lánasamninga, en eru með gjörólíkri niðurstöðu. Lítum á það á eftir, en fyrst skulum við líta á héraðsdómana.

Hér er um að ræða héraðsdóma nr. E – 7206/2009, við Héraðsdóm Reykjavíkur, dæmdur af Áslaugu Björgvinsdóttur, setts héraðsdómara. Lögmaður stefnanda Sigurmar K. Albertsson. Dómurinn er afburða vel unninn og færð góð rök fyrir öllum niðurstöðum.

Hinn dómurinn sem um ræðir er nr. E- 4787/2010 við Héraðsdóm Reykjavíkur, dæmdur af Arnfríði Einarssdóttur, héraðsdómara. Lögmaður stefnanda Sigurmar K. Albertsson. Þessi dómur er afar sérstakur. **Vægast sagt illa unninn.** Forsendur og niðurstöður dómara að mestu huglægar vangaveltur og í öllum meginatriðum gengið fram hjá fyrri niðurstöðum sama dómstóls, í sömu atriðum, **án þess að fyrra dómsins sé getið í samantekt dómarsins.** Niðurstöður þessa dóms fá ekki staðist gagnvart þeim grundvallarreglum réttarfars sem hér hafa gilt, eins og rakið hefur verið hér að framan.

Áfrýjað til Hæstaréttar:

Báðum málunum var vísað til Hæstaréttar. Í fyrri málinu E – 7206/2009, sem fékk í Hæstarétti númerið 153/2010, eru dómara eftirtaldir aðilar. *“Mál þetta dæma hæstaréttardómara Arnfríði Einarssdóttur, Ingibjörg Benediktsdóttir, Árne Kolbeinsson, Garðar Gíslason, Gunnlaugur Claessen og Markús Sigurbjörnsson.”*

Samdóma álit þeirra var birt og kveðið upp þ. 16. júní 2010. Niðurstaðan var:
“Héraðsdómur skal vera óraskaður.”

Í seinna málinu E – 4787/2010 sem fékk í Hæstarétti númerið 471/2010, eru dómara eftirtaldir aðilar. *“Mál þetta dæma hæstaréttardómara Arnfríði Einarssdóttur, Ingibjörg Benediktsdóttir, Árne Kolbeinsson, Garðar Gíslason, Gunnlaugur Claessen og Markús Sigurbjörnsson.”*

Samdóma álit þeirra var að kveðið upp 16. september 2010. Niðurstaðan var:
“Héraðsdómur skal vera óraskaður.”

Hér er komin upp nokkuð sérstök staða. Tveir ólíkir dómara sama héraðsdóms um samskonar efni. **Hæstaréttur staðfestir, á sama árinu, báða héraðsdómana, skipaður sömu dómurum í bæði skiptin. ?????** Eitthvað er hér í gangi sem ekki stenst – **réttláta málsmeðferð. ?????** En lítum á forsendur dómara Hæstaréttar fyrir þessari seinni niðurstöðu sinni, sem er hrein andhverfa fyrri niðurstöðu þeirra.

Í samantekt dómara segir svo: **(Leturbreytingar eru höfundar þessara skrifa)**

“Í áður nefndum dómum Hæstaréttar 16. júní 2010 var sem fyrr segir komist að þeirri niðurstöðu að ógilt væri ákvæði um bindingu fjárhæðar láns í íslenskum krónum við gengi erlendra gjaldmiðla í samningum, sem hliðstæðir voru samningnum sem mál þetta varðar. Sú niðurstaða var reist á því að slík gengistrygging bryti í bága við ófrávikjanlegar reglur laga nr. 38/2001, en var hvorki byggð á ákvæðum laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa með síðari breytingum né ólögfestum reglum fjármunaréttar um ógildingu samninga. Eins og að framan er rakið er óumdeilt að vextir af láni samkvæmt samningi aðilanna áttu að taka mið af meðaltali svonefndra LIBOR vaxta af lánum í japönskum yenum og svissneskum frönkum á þeim degi, sem samningurinn var gerður, að viðbættu 2,9% álagi. Þá er ljóst að aðaláfrýjanda var samkvæmt 4. gr. og 7. gr. samningsins heimilt á lánstímanum að láta þessa vexti taka breytingum til samræmis við breytingar á LIBOR vöxtum af lánum í þessum erlendu myntum á hverjum tíma. Vextirnir voru þannig tengdir beint við vexti á millibankamarkaði í London af lánum í þeim myntum, sem hin ógilda gengistrygging samkvæmt samningi aðilanna miðaðist við. Í þessu sambandi verður að gæta að því að fullljóst er að slík vaxtakjör af láninu gátu ekki komið til álita nema í tengslum við gengistryggingu þess, sem nú liggur fyrir að óheimilt hafi verið að kveða á um.”

Þarna fátast dómurinum flugið. Ef það var: **fullljóst að slík vaxtakjör af láninu gátu ekki komið til álita nema í tengslum við gengistryggingu þess**, hvers vegna staðfestu þá **þessir sömu dómara, þremur mánuðum fyrr**, í héraðsdómsmálinu E – 7206/2009, eftirfarandi niðurstöðu þess dóms sem sagði: **“Samningurinn er á hinn bóginn ekki ógildur í heild sinni eins og stefndi heldur fram.”** Þarna staðfesta **þessir sömu dómara Hæstaréttar** að allir aðrir þættir lánasamningsins, fyrir utan gengistrygginguna, **séu í fullu gildi**.

Hér í þessum dómi, **þremur mánuðum síðar**, eru þeir á **þverðfugri skoðun** án eðlilegrar skýringar á umsnúningi álits síns. Hvað þýðir þetta þá. Er fyrri dómurinn ógildur vegna þess að þessir sömu dómara höfðu rangt fyrir sér þá? Er einhver trygging fyrir því að þeir hafi réttara fyrir sér í þessum dómi? Hér er greinilega komin fullkomin óvissa.

En lítum á hvað segir meira í samantekt dómara í málinu. Þar segir eftirfarandi:

“Einnig verður að líta til þess að eftir að ákvæði í samningnum um gengistryggingu hefur verið metið ógilt eru skuldbindingar gagnáfrýjanda við aðaláfrýjanda að öllu leyti í íslenskum krónum og algerlega óháðar þeirri tengingu við japönsk yen og svissneska franka, sem aðilarnir gengu út frá við gerð samningsins.”

Hvað skyldu Hæstaréttardómaramir vera að reyna að segja með því sem þarna er vísað til? Eru þeir að reyna að tengja sama verð/gengis tryggingu höfuðstóls við vaxtaþáttinn og gera þannig verðtryggingu höfuðstóls að einskonar vaxtaviðbót lánveitanda en ekki verðtryggingu á höfuðstól fjármagnseigandans? Eða eru þeir að segja að vaxtafótur sé í verðtryggingunni? Sé það svo, er mikil leiðrétting fyrir höndum í verðtryggingarmálum hér á landi. En ég held að dómaramir séu þarna að reyna að tileinka sér einhver hugtök **til að þjóna öðru en réttlætinu**.

Þeim sést yfir þá staðreynd að í lánasamningnum eru allar upphæðir færðar í íslenskum krónum. **Lánið VAR því alla tíð, að öllu leyti, í íslenskum krónum. Í lögum nr. 38/2001 er hvergi bannað að reikna vexti af íslenskum krónum með viðmiðun af erlendra mynt og Libor vöxtum.** Af því leiðir að héraðsdómari í málinu E – 4787/2010, sem og Hæstaréttardómara í þessu máli, **höfðu því ekki lagaheimildir til að dæma vaxtafyrirkomulag lánasamningsins ógilt.**

Í forsendum dómara í héraðsdómi segir að: *“Í 4. gr. samningsins segir að samningurinn sé gengistryggður og að allar fjárhæðir hans séu bundnar erlendum/innlendum myntum og taki mið af þeim á hverjum tíma.”* Á öðrum stað segir í forsendum dómara héraðsdóms eftirfarandi: *“Jafnframt er þar mælt fyrir um að leigugjaldið taki breytingum á gengi og vöxtum samkvæmt 7. gr. samningsins.” Og einnig. “Er síðan rakið í ákvæðum 7. gr. samningsins hvernig með skuli fara í hverju tilviki fyrir sig.”*

Af þessu er ljóst að ákvæði verð/gengis tryggingar er í 4. gr. lánasamningsins en útreikningur vaxta er í 7. gr. Því verður ekki með góðu móti haldið fram að beint og órofið samband sé á milli verð/gengis tryggingar annars vegar og vaxtaþáttar hins vegar. Vextirnir heyra undir allt aðra grein lánasamningsins.

En hvað segja dómarar Hæstaréttar meira í samantekt sinni:

“Þegar virt er að ákvæðið um gengistryggingu í samningi aðilanna er ógilt og bein og órjúfanleg tengsl eru samkvæmt framansögðu milli þess ákvæðis og fyrirsmæla þar um vexti er hvorki unnt að styðjast við þau fyrirsmæli óbreytt eftir orðanna hljóðan né gefa þeim með skýringu annað inntak, enda liggur fyrir í málinu að á millibankamarkaði í London hafa aldrei verið skráðir LIBOR vextir af lánum í íslenskum krónum. Vegna þessa er óhjákvæmilegt að ógildi ákvæðisins um gengistryggingu leiði til þess að líta verði með öllu fram hjá ákvæðum samningsins um vaxtahæð.”

Mér er ómögulegt, kurteisinnar vegna, að setja þau orð á blað sem átt gætu við þessa framanrituðu tilvísun í samantekt dómara. Einhvern veginn get ég hvergi í reglum eða lögum um dómstóla fundið skyldur þeirra til að tryggja skaðlausa útkomu þeirra sem af ásetningi og til að afla sér viðskipta, brjóta þau lög sem um starfsemi þeirra eru sett. En það er einmitt það sem dómarar þessa máls gera. Í upphafi framangreindrar tilvitnunar segir svo: *“Þegar virt er að ákvæðið um gengistryggingu í samningi aðilanna er ógilt”*...

Hvaðan kemur Hæstarétti skylda til að **VIRÐA það lögbroti til tekna að ákvæði um gengistryggingu sé ógilt???** Það var ólöglegt að gengistryggja lánasamninginn. Það vissi lánastofnunin, við útgáfu lánasamningsins, vegna þess að lög um vexti og verðbætur eru **grundvallarlög** í starfsemi lánastofnana. Að Hæstiréttur landsins skuli láta það sjást eftir sig, að sömu dómarar og þremur mánuðum fyrr, höfðu dæmt gengistryggingu ólöglega og ógilda, **skuli NÚ, þremur mánuðum síðar, telja sig þurfa að VIRÐA slíkt lögbrot til réttarbóta.** Og á hvern hátt ætla þeir að VIRÐA þetta lögbrot, lögbrotum til hagsbóta. Lítum á framhaldið:

“..og bein og órjúfanleg tengsl eru samkvæmt framansögðu milli þess ákvæðis og fyrirsmæla þar um vexti”

Hvaðan skildu þeir hafa þetta með **bein og órjúfanleg tengsl** milli gengistryggingar og vaxta? Í lánasamningnum virðist fjallað um gengistrygginguna í 4. gr. samningsins en vextirnir séu útfærðir í 7. gr. samningsins. Ef gripið er niður í samantekt dómara héraðsdóms um þessi atriði, kemur eftirfarandi fram um gengistryggingu og vexti. Þar segir svo:

“Er síðan rakið í ákvæðum 7. gr. samningsins hvernig með skuli fara í hverju tilviki fyrir sig.”

Ekki verður betur séð en að eðlileg skil séu þarna á milli gegnistryggingar sem verðbótar á höfuðstól láns og hins vegar á vöxtum, sem umbun fyrir umlíðan lánsins.

“Í samningnum 21. nóvember 2007 var ekki mælt fyrir um að skuldbinding gagnáfrýjanda við aðaláfrýjanda ætti að fylgja breytingum á visitölu neysluverðs, svo sem aðaláfrýjandi hefur lagt til grundvallar í aðalkröfu sinni og fyrstu varakröfu, og er hvorki unnt að gefa samningnum það inntak með skýringu né geta lög leitt til þeirrar niðurstöðu.

Í samningnum var ákveðið að skuld gagnáfrýjanda bæri vexti. Með því að þar greindum fyrirmælum um hæð þeirra verður samkvæmt framansögðu ekki beitt er óhjákvæmilegt að líta svo á að atvik svari hér til þess að samið hafi verið um að greiða vexti af peningakröfu án þess að tiltaka hverjir þeir skyldu vera.”

Ein af grundvallarreglum dómara er að fella aldrei úrskurð út frá hugarleikfimi eða ímynduðum aðstæðum. Í þessu máli er allt of mikið af slíku í héraðsdómi málsins. Í setningunni hér fyrir ofan, taka dómarar þessa máls í Hæstarétti heldur betur á flug, að því er virðist út fyrir alla efnispætti málsins og gera ímyndarþátt sinn að veruleika málsins.

Þeir byrja á að segja: *“Í samningnum var ákveðið að skuld gagnáfrýjanda bæri vexti.”* Svo halda þeir áfram og segja: *“Með því að þar greindum fyrirmælum um hæð þeirra verður samkvæmt framansögðu ekki beitt”...* Ef þetta er sagt með venjulegri framsetningu málsins okkar, segja þeir þarna að lánasamningurinn geri ráð fyrir að af skuldinni sé greidd tiltekin prósentu í vexti. Þar sem fyrirmæli um vaxtaþrósentu sé fyrir hendi í lánasamningnum, verði fyrirmælum samningsins um prósentutölu vaxta ekki beitt. Þarna verður dómurum Hæstaréttar verulega á í messunni. Hér framar í þessum skrifum er þetta ritað:

“Þeim (dómurum Hæstaréttar) sést yfir þá staðreynd að í lánasamningnum eru allar upphæðir færðar í íslenskum krónum.” Lánið VAR því alla tíð, að öllu leyti, í íslenskum krónum og þannig í raun reiknaðir vextir af íslenskum krónum. Í lögum nr. 38/2001 er hvergi bannað að reikna vexti af íslenskum krónum með viðmiðun af erlendri mynt og Libor vöxtum. Slíkt má framkvæma þannig að við gjalddaga er staða lánsins í íslenskum krónum, borin saman við gengi tiltekins gjaldmiðils, Libor vextir þess gjaldmiðils fundnir. Við þá vaxtaþrósentu er bætt álaginu og heildarvextimur reiknaðir út og breytt í íslenskar krónur.

Í ljósi þess sem hér hefur verið rakið, fer ekkert á milli mála að vaxtafyrirmæli lánasamningsins **voru ekki í neinni blindgötu** þó gengistryggingin væri dæmd ógild. Þetta leiðir hins vegar í ljós að héraðsdómari í málinu E – 4787/2010, sem og Hæstaréttardómarar í þessu máli, **höfðu ekki réttarfarslegar forsendur til að dæma vaxtafyrirkomulag lánasamningsins ógilt.**

Ekki verður frekar kafað í ruglið í setningu dómara hér að ofan. En framhaldið er svona:

“Samkvæmt 4. gr., sbr. 3. gr. laga nr. 38/2001 skulu vextir þegar svo stendur á vera á hverjum tíma jafnháir vöxtum, sem Seðlabanki Íslands ákveður með hliðsjón af lægstu vöxtum á nýjum almennum óverðtryggðum útlánnum hjá lánastofnunum og birtir eru samkvæmt 10. gr. laganna.”

Í setningunni hér er fyrir ofan **er farið svolítið frjálsglega með sannleikann og rétta túlkun laga.** Í setningunni segir svo:

“Samkvæmt 4. gr., sbr. 3. gr. laga nr. 38/2001 skulu vextir þegar svo stendur á”.

Þetta er að sjálfsgöðu ekki rétt. Í 4. gr. laga 38/2001 stendur þetta:

*“Þegar greiða ber vexti skv. 3. gr., en **hundraðshluti þeirra eða vaxta viðmiðun er að öðru leyti ekki tiltekin.**”*

Eins og þarna kemur fram stendur ekki í lögnum að: “*skulu vextir þegar svo stendur á*”.. Í lögnum segir að þegar greiða ber vexti: *en hundraðshluti þeirra eða vaxtaviðmiðun er að öðru leyti ekki tiltekin,*” Skuli fara eftir lögum sem Seðlabankinn ákveður.

Eins og þarna sést, er einungis heimilt að beita umræddu ákvæði 4. gr. laga nr. 38/2001 ef **ENGIN vaxtaþróseta er tilgreind í lánasamningnum**. Þá má reikna vexti Seðlabankans. Í þeim lánasamningi sem hér um ræðir, **var vaxtaþróseta vel skilgreind** eins og sjá má af eftirfarandi skráð af Hæstarétti.

“Ofan við þetta yfirlit kom fram að „lengd láns“ væri 71 mánuður og væru vextir „JPY 3,53%“ og „CHF 5,15%“ eða að meðaltali 4,34%, en einnig var við fyrirsögnina „Vaxtadlag“ tekið fram að það væri „Vildarkjör.“ Ekki er ágreiningur með aðilunum um að í framangreindu hafi falist að vextir samkvæmt samningi þeirra myndu svara til meðaltals svonefndra LIBOR vaxta af þeim tveimur myntum, sem tilgreindar voru til viðmiðunar gengistryggingu í samningnum, með 2,9% álagi, sem svari til þeirra vildarkjara sem vísað var til í honum”..

Eins og þarna kemur greinilega fram, **voru vaxtaþróseta (hundraðshluti) skýrt skilgreind í lánasamningnum**. Þar af leiðandi er með öllu óheimilt, í þessu máli, að nota upphaf 4. gr. laga nr. 38/2001, þar sem forsendur fyrir að beita henni eru ekki til staðar. **Í lánasamningi máls þessa er skýrt og greinilega tiltekið hundraðshluti vaxta og vaxtaviðmið.**

Lítum þá á seinna atriðið sem er áherslumerkt í forsendum dómaranna, sem vikið er að hér að framan. Þar segir eftirfarandi um vexti:

“sem Seðlabanki Íslands ákveður með hliðsjón af lægstu vöxtum á nýjum almennum óverðtryggtum útlánum hjá lánastofnunum og birtir eru samkvæmt 10. gr. laganna.”

Þarna er vísað til þess að Hæstaréttardómarar á Íslandi setji í dómsniðurstöðu sína að **Seðlabanki Íslands ákveði vexti**. Hvað segir 10. gr. laga nr. 36/2001 Lög um Seðlabanka Íslands, um heimildir Seðlabanka til að ákveða vexti.

“10. gr. Seðlabanki Íslands ákveður vexti af innlánum við bankann, af lánum sem hann veitir og af verðbrefum sem hann gefur út.”

Eins og þarna kemur fram, er Seðlabanka **EINUNGIS** heimilt að ákveða vexti: *“af innlánum við bankann, af lánum sem hann veitir og af verðbrefum sem hann gefur út.”*

Sá lánasamningur sem var fyrir dómi í þessu umrædda máli, var ekki vegna láns frá Seðlabankanum, enda hefur hann ekki heimild til að lána öðrum en lánastofnunum.

Hvað getur valdið því **að dómarar við æðsta dómstig þjóðarinnar geri sig seka um aðra eins glópsku og hér kemur fram**, að halda að Seðlabankinn hafi heimild til að ákveða vexti á frjálsum viðskiptamarkaði?

Ekki verða dregnar fram fleiri vitleysur í þessum dómum en hér hafa verið gerðar. Ég hvet fólk til að íhuga hvar eigi að stefna dómurum æðsta dómstigs þjóðarinnar, fyrir svo óhæf vinnubrögð sem hér hafa verið dregin fram. Greinilegt er að alla vega þessir fimm dómarar sem hér um ræðir, bera hvorki virðingu fyrir sjálfum sér, dómstólnum og embættinu sem þeir gegna eða þeirri mikilvægu undirstöðu friðar og réttlætis, sem sannleikur og heiðarleiki er.

Með von um að óheiðarleika og óhæfum vinnubrögðum ljúki sem fyrst í réttarkerfi okkar.

Reykjavík 11. nóvember 2011

Guðbjörn Jónsson

Alþingi
Erindi nr. P 140/33
komudagur 7.11.2011

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

4. nóvember 2011.

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingar á lögum um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001 (9. mál)

Með lögum nr. 151/2010 um breytingu á lögum nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu var miðað við að reikna skyldi vexti skv. 4. gr. laga nr. 38/2001 frá stofndegi peningakröfu og að miða ætti við hvern innborgunardag. Var hugmynd löggjafans að setja fram „nákvæma uppgjörsgreglu“ og að tryggja jafnræði og sanngirni þegar gengið væri til uppgjörs á lánasamningum sem hefðu að geyma ákvæði um ólögmæta verðtryggingu og/eða ógilt vaxtaákvæði. Staðreyndin er hinsvegar sú að skv. fréttatilkynningu frá Umboðsmanni skuldara, dags. 27.5.2011, þá eru endurútreikningar kröfuhafa æði ólíkir. Enginn kröfuhafi miðar í útreikningum sínum við raunverulega höfuðstólsgreiðslu þegar lánessamningar eru reiknaðar frá stofndegi og 12. gr. laga nr. 38/2001 er beitt með mismunandi hætti þrátt fyrir að ekki verði séð að heimild sé til staðar um beitingu vaxtavöxtunarákvæðis 12. greinarinnar. Kröfuhafar virðast því ganga lengra í vaxtaútreikningi sínum en reiknireglur vaxtalaganna heimiluðu fyrir setningu laga nr. 151/2010 sem varla er hægt að ætla að hafi í reynd verið tilgangur laganna.

Við skoðun undirritaðs umsagnaraðila á endurútreikningi fjármálastofnana kom jafnframt í ljós að fjármálafyrirtæki beita jafnvel mismunandi reikniaðferðum eftir því hvort þau eru að endurreikna lán til bifreiðakaupa eða húsnæðislán. Umtalsverður munur getur verið á eftirstöðvum skulda á uppgjörsgreglu eftir því hvaða reikniaðferð er beitt.

Lög nr. 151/2010 virðast því ekki hafa náð framangreindum markmiðum sé horft til þess hvernig endurútreikningur er í reynd framkvæmdur af lánastofnunum. Skylda til endurútreiknings liggur hjá kröfuhafa og hagsmunir hans eru ekki endilega að gæta hagsmuna skuldara við þá endurútreikninga. Að auki virðist skuldari lítið geta haft um það að segja hvernig kröfuhafi hagar sínum endurútreikningi og er því nauðbeygður að sætta sig við niðurstöðu kröfuhafa. Því hljóti að verða að skýra betur með lagasetningu hvernig haga skuli endurútreikningum en fram kemur í lögum nr. 151/2010.

Í umsögn þessari er ekki tekin nein afstaða til afturvirkni vaxta á áður uppgærd tímabil og gert ráð fyrir því að það sé í reynd vilji löggjafans að heimila ótvírætt slíka afturvirkni og miðast umsögnin við það.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins:

1. gr.

Skilja verður tilgang greinarinnar svo að hann sé sá að bæta stöðu skuldara miðað við þá endurútreikninga sem kröfuhafar nú þegar beita við útreikning á stöðu skuldar. Þar sem komið hefur í ljós að allar lánastofnanir beita meðal annars 12. gr. laga nr. 38/2001 í endurútreikningum sínum er sérstaklega kveðið á um að ekki sé heimilt að beita þeirri lagagrein. Er það jákvætt og í reynd í samræmi við lög um vexti og verðtryggingu eins og þau hljóðuðu fyrir gildistöku laga nr. 151/2010.

Gera verður þó athugasemdir við orðalag greinarinnar að öðru leyti þar sem svo virðist sem skilja megí orðalagið þannig að draga megí frá upphaflegum höfuðstól áður greiddar vaxtagreiðslur og er slíkt í andstöðu við grundvallar sjónarmið laganna. Því er lagt til að orðalag greinarinnar í heild verði með eftirfarandi hætti:

„2. og 3. málsl. 5. mgr. 18 gr. laganna orðast svo: Við ákvörðun endurgreiðslu eða útreikning á stöðu skuldar á uppgjörstigi skal upphaflegur höfuðstóll skuldar vaxtareiknaður samkvæmt ákvæðum 1. mgr. og við það miðað að við hvern innborgunardag hefst nýtt vaxtatímabil. Frá upphaflegum höfuðstól skal draga frá raunverulegar afborganir sem inntar hafa verið af hendi og frá endurreiknuðum vöxtum skal draga þær fjárhæðir sem inntar hafa verið af hendi í vexti og hvers kyns vanskilaðlögur miðað við hvern innborgunardag. Hafi skuldari vangreitt er kröfuhafa óheimilt að beita frekari vaxtaútreikningi þ.m.t. beitingu 12. gr. en hafi skuldari ofgreitt skal sú ofgreiðsla vaxtareiknuð skv. 4. gr., eftir því sem við getur átt. Áður en til vaxtaútreiknings á ofgreiðslu kemur skal þó við það miðað að vangreiðsla fyrri tímabila hafi fyrst verið jöfnuð.“

Framangreind uppgjörsgreinin er í samræmi við reiknireglur laga nr. 38/2001 og skýrt verður nánar hér á eftir:

Skulda hlýtur að vera til þess að miða hvern þátt fyrir sig og draga þannig frá höfuðstól raunverulega afborgun og svo að sama skapi að draga frá endurreiknuðum vöxtum þá raunverulegu vexti sem skuldari greiddi hverju sinni. Dómur Hæstaréttar í máli nr. 471/2010 varðaði einungis það ágreiningsefni við hvaða vexti ætti að miða ef ákvæði um gengistryggingu væri ógilt. Hins vegar var í dómnum á engan hátt fjallað um þær raunverulegu afborganir sem greiddar höfðu verið á höfuðstól lánsins hverju sinni. Vert er að hafa í huga að í 18. gr. laga nr. 38/2001 er einungis lagt fyrir kröfuhafa að vextir séu endurreiknaðir en ekkert er fjallað um endurútreikning á greiðsluflæði eða endurútreikning á raunverulegum höfuðstólsgreiðslum, heldur verði að líta til þeirra raunverulegra greiðslna sem skuldari greiddi hverju sinni með afborgun sinni á höfuðstól. Engin heimild er fyrir kröfuhafa í lögum nr. 38/2001 að breyta greiðsluflæði skuldar með afturvirkum hætti. Þá hefur kröfuhafi í mörgum tilfellum gefið út kvittanir þar sem skýrt kemur fram að áritun úr gjaldkeravél sé fullnaðarkvittun og hlítur sú fullnaðarkvittun að gilda áfram er varðar afborgunarpáttinn.

Jafnframt verður að hafa í huga að þegar fjallað er annars vegar um afborgun á höfuðstól og svo hins vegar greiðslu vaxta, þá er um tvær eðlisólíkar greiðslur að ræða. Þannig hefur löggjafinn m.a. kveðið á um það í lögum nr. 150/2007 um fyrningu kröfuréttinda að kröfur um afborganir fyrnist á lengri tíma heldur en kröfur um vexti sömu skuldar.

Skv. 12. gr. laga nr. 38/2001 segir að sé vaxtatímabil lengra en tólf mánuðir án þess að vextirnir séu greiddir skulu þeir lagðir við höfuðstól og nýir vextir reiknaðir af samanlagðri fjárhæð. Þá er sérstaklega tekið fram að ekki skuli bæta vöxtum við höfuðstól oftast en á tólf mánaða fresti, nema um sé að ræða innlánsreikninga lánastofnana. Flestir hefðbundnir lánasamningar miðast við að vextir séu greiddir mánaðarlega og því er aldrei hætt á að vaxtatímabil verði lengra en tólf mánuðir. Í 5. mgr. 18. gr. laga nr. 38/2001 þar sem hin nákvæma uppgjörsgreinin kemur fram segir „Við ákvörðun endurgreiðslu eða útreikning á stöðu skuldar skal upphaflegur höfuðstóll skuldar vaxtareiknaður samkvæmt ákvæðum 1. mgr.“ Hér hefur löggjafinn sérstaklega tekið fram að það er upphaflegur höfuðstóll sem skuli vaxtareiknaður en ekki uppreiknaður höfuðstóll.

Að auki verður ekki séð að 12. gr. laga nr. 38/2001 eigi við um hefðbundna lánasamninga enda eru gjalddagar samninganna fyrirfram ákveðnir, oftast með mánaðar millibili. Á hverjum gjalddaga eru allir áfallnir vextir því gerðir upp. Vaxtatímabil samninga með gjalddaga í hverjum mánuði er því einn mánuður sbr. framangreint og nýtt vaxtatímabil hefst við hvern gjalddaga. Því er með engu

réttlætánlegt að beita 12 gr. laganna þar sem skýrt er kveðið á um að einungis megi höfuðstólsfæra vexti ef vaxtatímabil sé lengra en tólf mánuðir. 3. gr. laga nr. 38/2001 er skýr um það hvaða almenna vexti megi reikna en það eru vextir frá stofnðegi peningakröfu og fram að gjalddaga. Verði greiðsludráttur má kröfuhafi undir venjulegum kringumstæðum krefja skuldara um dráttarvexti af ógreiddri peningakröfu frá og með gjalddaga og fram að greiðsludegi. Standi vanskil lengur en í 12 mánuði má svo bæta dráttarvöxtum við höfuðstól og reikna nýja vexti af samanlagðri fjárhæð. Dráttarvaxtaútreikningur í endurútreikningi samninga sem innihalda ólögmæta gengistryggingu er óheimill sbr. bæði 7. gr. og 18. gr. laga nr. 38/2001. Þá standa einungis eftir þeir vextir sem heimilt er að reikna samkvæmt 3. gr. laga nr. 38/2001. Vandséð er að tilgangur laga nr. 151/2010 hafi verið sá að gera jafn veigamiklar breytingar á reikniaðferðum vaxtalaganna líkt og þeim aðferðum sem kröfuhafar beita í endurútreikningi sínum, til óhagræðis fyrir skuldara, þrátt fyrir að vera kunni að heimilt sé að endurreikna vexti afturvirkir samkvæmt þeim lögum.

Sjónarmið varðandi það að með hverjum innborgunardegi hefjist nýtt vaxtatímabil eru þau að í lögum nr. 151/2010 var í reynd gerð breyting á reiknireglu 3. gr. laga nr. 38/2001 þar sem segir í 2. mál. að vexti skuli greiða frá og með stofnðegi peningakröfu og fram að gjalddaga. Uppgjörsrelda 18. gr. segir í þessu sambandi að miða eigi við hvern innborgunardag en ekki hvern gjalddaga. Eðlilegt er í ljósi þeirrar breytingar að hver innborgunardagur myndi nýtt vaxtatímabil í stað hvers gjalddaga.

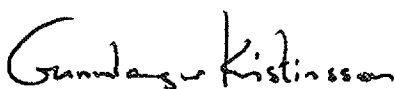
Sjónarmið varðandi það að kröfuhafa sé óheimilt að reikna frekari vexti en frá og með stofnðegi peningakröfu og fram að innborgunardegi, hafi skuldari vangreitt, byggja á framangreindum 2. mál. 3. greinar laga nr. 38/2001 svo og á 1. mál. 7. gr. sömu laga en þar segir „Ef atvik sem varða kröfuhafa og skuldara verður ekki um kennt valda því að greiðsla fer ekki fram skal ekki reikna dráttarvexti þann tíma sem greiðsludráttur verður af þessum sökum“ Telja verður að hinn afturvirki endurútreikningur falli hér undir enda skuldari algerlega grandlaus í þessu sambandi.

Sjónarmið varðandi vaxtaútreikning, hafi skuldari ofgreitt, byggja á ákvæðum 18. gr. laganna fyrir setningu laga nr. 151/2010 enda ljóst að kröfuhafi hefur ofrukkað skuldara þrátt fyrir hinn breytta útreikning og aðra skilmála samningsins. Því hafi kröfuhafi ranglega haft af skuldara fjármuni sem vaxtareikna beri.

Fyrir setningu laga nr. 151/2010 voru reiknireglur vaxtalaganna nokkuð skýrar og er í tillögu hér að frumvarpstexta miðað við að þær reiknireglur haldi gildi sínu en að ekki verði búnar til nýjar reiknireglur sem ekki eiga sér stoð í lögum líkt og kröfuhafar beita í sínum endurútreikningi. Í endurútreikningi kröfuhafa er gengið lengra í vaxtaútreikningi en séð verður að heimilt hafi verið að reikna fyrir setningu laganna og er það gert á kostnað skuldara. Við því þarf að bregðast.

Meðfylgjandi í fylgiskjali er dæmi um útreikning á raunverulegum lánasamningi í samræmi við framangreindar tillögur um orðalag 1. gr.

Virðingarfyllst,

GK endurskoðun ehf.

Gunnlaugur Kristinnsson

löggitur endurskoðandi

Dæmi um endurútreikning á raunverulegum lánasamningi. Fylgiskjal með umösgn um frumvarp v/breytitinga á lögum nr. 38/2001 (9. mál)

Innborgunar dagur	Upphaflegur Höfuðstóll fyrir greiðslu	Meðalvextir tímabils Skv. 4. gr.	Vaxta-dagar	Áfallnir Vextir á gr.d	Greiðsla hefði átt að vera *	Greiðsla inn á höfuðstól Skv.kvittunum	Greiðsla vaxta skv. kvittunum	Raunveruleg Greiðsla samt. (án gr.gjalds)	Mismunur vangreitt/-ofgreitt	Uppsafnaður greiðslu mismunur	Upphaflegur Höfuðstóll eftir greiðslu
11.12.2006	5.509.937	15,50%	25	59.308	152.177	-92.869	-14.607	-107.476	44.701	44.701	5.417.068
10.1.2007	5.417.068	15,66%	29	68.315	153.307	-84.992	-18.942	-103.934	49.373	94.075	5.332.076
12.2.2007	5.332.076	16,00%	32	75.834	158.739	-82.905	-18.209	-101.114	57.625	151.700	5.249.171
12.3.2007	5.249.171	16,00%	30	69.989	149.818	-79.829	-15.791	-95.620	54.198	205.898	5.169.342
10.4.2007	5.169.342	16,00%	28	64.330	146.054	-81.724	-18.218	-99.942	46.112	252.009	5.087.618
10.5.2007	5.087.618	16,00%	30	67.835	147.276	-79.441	-16.639	-96.080	51.196	303.205	5.008.177
11.6.2007	5.008.177	16,00%	31	69.002	144.653	-75.651	-16.179	-91.830	52.823	356.028	4.932.526
10.7.2007	4.932.526	16,00%	29	63.575	139.438	-75.863	-15.888	-91.751	47.687	403.714	4.856.663
10.8.2007	4.856.663	16,00%	30	64.756	139.021	-74.265	-15.823	-90.088	48.933	452.647	4.782.398
10.9.2007	4.782.398	16,00%	30	63.765	146.407	-82.642	-17.681	-100.323	46.084	498.731	4.699.756
10.10.2007	4.699.756	16,00%	30	62.663	143.809	-81.146	-16.388	-97.534	46.275	545.007	4.618.610
12.11.2007	4.618.610	16,00%	32	65.687	144.822	-79.135	-15.546	-94.681	50.141	595.147	4.539.475
10.12.2007	4.539.475	16,16%	28	57.059	143.979	-86.920	-15.744	-102.664	41.315	636.462	4.452.555
10.1.2008	4.452.555	16,50%	30	61.223	145.846	-84.623	-16.952	-101.575	44.271	680.733	4.367.932
11.2.2008	4.367.932	16,50%	31	62.061	153.309	-91.248	-16.706	-107.954	45.355	726.088	4.276.684
10.3.2008	4.276.684	16,50%	29	56.844	151.606	-94.762	-16.240	-111.002	40.604	766.692	4.181.922
14.4.2008	4.181.922	16,50%	34	65.168	182.942	-117.774	-21.825	-139.599	43.343	810.035	4.064.148
13.5.2008	4.064.148	17,33%	29	56.729	165.605	-108.876	-18.323	-127.199	38.406	848.441	3.955.272
20.6.2008	3.955.272	18,50%	37	75.205	183.316	-108.111	-17.886	-125.997	57.319	905.760	3.847.161
15.7.2008	3.847.161	18,50%	25	49.425	170.431	-121.006	-19.772	-140.778	29.653	935.414	3.726.155
11.8.2008	3.726.155	18,50%	26	49.786	169.577	-119.791	-18.746	-138.537	31.040	966.453	3.606.364
10.9.2008	3.606.364	18,50%	29	53.745	171.575	-117.830	-17.674	-135.504	36.071	1.002.524	3.488.534
15.10.2008	3.488.534	18,50%	35	62.745	197.987	-135.242	-20.458	-155.700	42.287	1.044.811	3.353.292
10.11.2008	3.353.292	17,24%	25	40.146	223.933	-183.787	-27.961	-211.748	12.185	1.056.996	3.169.505
10.12.2008	3.169.505	16,80%	30	44.373	44.373	0	-23.867	-23.867	20.506	1.077.503	3.169.505
12.1.2009	3.169.505	21,00%	32	59.164	59.164	0	-22.135	-22.135	37.029	1.114.532	3.169.505
10.2.2009	3.169.505	20,68%	28	50.976	50.976	0	-19.605	-19.605	31.371	1.145.903	3.169.505
10.3.2009	3.169.505	19,70%	30	52.033	52.033	0	-15.459	-15.459	36.574	1.182.477	3.169.505
8.5.2009	3.169.505	18,88%	58	96.406	206.680	-110.274	-21.197	-131.471	75.209	1.257.685	3.059.231
10.5.2009	3.059.231	18,00%	2	3.059	128.144	-125.085	-18.515	-143.600	-15.456	1.242.230	2.934.146

Dæmi um endurútreikning á raunverulegum lánasamningi. Fylgiskjal með umösgn um frumvarp v/breytitinga á lögum nr. 38/2001 (9. mál)

Innborgunar dagur	Upphaflegur Höfuðstóll fyrir greiðslu	Meðalvextir tímabils Skv. 4. gr.	Vaxta-dagar	Áfallnir Vextir á gr.d	Greiðsla hefði átt að vera *	Greiðsla inn á höfuðstól Skv.kvittunum	Greiðsla vaxta skv. kvittunum	Raunveruleg Greiðsla samt. (án gr.gjalds)	Mismunur vangreitt/-ofgreitt	Uppsafnaður greiðslu mismunur	Upphaflegur Höfuðstóll eftir greiðslu
15.6.2009	2.934.146	15,00%	35	42.790	168.974	-126.184	-19.051	-145.235	23.739	1.265.968	2.807.962
10.7.2009	2.807.962	10,50%	25	20.475	145.747	-125.272	-17.516	-142.788	2.959	1.268.927	2.682.690
10.8.2009	2.682.690	10,50%	30	23.474	149.119	-125.645	-17.687	-143.332	5.787	1.274.713	2.557.045
11.9.2009	2.557.045	10,50%	31	23.120	153.173	-130.053	-17.926	-147.979	5.194	1.279.907	2.426.992
12.10.2009	2.426.992	10,50%	31	21.944	152.226	-130.282	-16.826	-147.108	5.118	1.285.025	2.296.710
10.11.2009	2.296.710	10,50%	28	18.756	146.545	-127.789	-16.659	-144.448	2.097	1.287.123	2.168.921
10.12.2009	2.168.921	10,05%	30	18.165	195.517	-177.352	-16.177	-193.529	1.988	1.289.111	1.991.569
11.1.2010	1.991.569	8,84%	31	15.158	193.499	-178.341	-16.401	-194.742	-1.243	1.287.868	1.813.228
10.2.2010	1.813.228	8,50%	29	12.416	124.541	-112.125	-16.047	-128.172	-3.631	1.284.236	1.701.103
10.3.2010	1.701.103	8,50%	30	12.049	125.169	-113.120	-13.994	-127.114	-1.945	1.282.292	1.587.983
7.5.2010	1.587.983	8,50%	57	21.372	133.505	-112.133	-18.024	-130.157	3.348	1.285.639	1.475.850
19.5.2010	1.475.850	8,50%	12	4.182	117.434	-113.252	-14.769	-128.021	-10.587	1.275.052	1.362.598
10.6.2010	1.362.598	8,39%	21	6.671	120.305	-113.634	-14.406	-128.040	-7.735	1.267.317	1.248.964
30.6.2010	1.248.964	8,25%	20	5.724	5.724	0	0	0	5.724	1.273.041	1.248.964
31.7.2010	1.248.964	8,25%	30	8.587	8.587	0	0	0	8.587	1.281.628	1.248.964
31.8.2010	1.248.964	7,75%	30	8.066	8.066	0	0	0	8.066	1.289.694	1.248.964
30.9.2010	1.248.964	7,75%	30	8.066	8.066	0	0	0	8.066	1.297.760	1.248.964
31.10.2010	1.248.964	6,75%	30	7.025	7.025	0	0	0	7.025	1.304.786	1.248.964
30.11.2010	1.248.964	6,30%	30	6.557	6.557	0	0	0	6.557	1.311.343	1.248.964
31.12.2010	1.248.964	5,75%	30	5.985	5.985	0	0	0	5.985	1.317.328	1.248.964
31.1.2011	1.248.964	5,55%	30	5.776	5.776	0	0	0	5.776	1.323.104	1.248.964
				2.087.563	6.348.536	-4.260.973	-764.459	-5.025.432	1.323.104		

* "Greiðsla hefði átt að vera" er samtala raunverulegrar afborgunar og endurreiknaðra vaxta.

Eftirstöðvar upphaflegs höfuðstóls	1.248.964
Uppsafnaður greiðslumismunur	1.323.104
Nýr höfuðstóll 31.1.2011	2.572.068

Endurútreikningur kröfuhafa 31.1.2011	3.181.828
---------------------------------------	-----------

Lækkun	609.760
--------	---------

Dæmi um endurútreikning á raunverulegum lánasamningi. Fylgiskjal með umösgn um frumvarp v/breytitinga á lögum nr. 38/2001 (9. mál)

Innborgunar dagur	Upphaflegur Höfuðstóll fyrir greiðslu	Meðalvextir tímabils Vaxta- dagar	Áfálnir Vextir á gr.d	Greiðsla hefði átt að vera *	Greiðsla inn á höfuðstól Skv.kvittunum	Greiðsla vaxta skv. kvittunum	Raunveruleg Greiðsla samt. (án gr.gjalds)	Mismunur vangreitt/-öfgreitt	Uppsafnaður greiðslu mismunur	Upphaflegur Höfuðstóll eftir greiðslu
-------------------	---------------------------------------	-----------------------------------	-----------------------	------------------------------	--	-------------------------------	---	------------------------------	-------------------------------	---------------------------------------

Greining:

	Staða samnings fyrir dóma Hæstaréttar	5.630.404
a.	Greiðsluuppgjör	1.323.104
b.	Höfuðstólsleiðrétting	-4.381.440
	Nýr höfuðstóll 31.1.2011	2.572.068

Aðferðin gengur því fyllilega upp líka gagnvart 7. mgr. 18.greinarinnar.

Alþingi
Erindi nr. P 140/35
komudagur 4.11. 2011

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
nefndasvid@althingi.is

Hagsmunasamtök
Heimilanna

Reykjavík, 4. nóvember 2011

Frakkastígur 27, Húsnæði Tækniskólans, 101 Ruk

Umsögn Hagsmunasamtaka heimilanna um 9. mál, lagafrumvarp á 140. löggjafarþingi.

Vextir og verðtrygging (endurútreikningur verðtryggðra lána)

Frumvarpið felur í sér tvo málsliði, annars vegar um aðferð við endurákvörðun höfuðstóls og hinsvegar er bann við höfuðstólsfærslu vaxta. Í greinargerð er fjallað um núgildandi lög nr. 38/2001 og lýst reikniaðferð sem vissulega líkist því hvernig endurútreikningar eru framkvæmdir hjá fjármálastofnunum í fjölmörgum dæmum sem samtökin hafa séð. Á grundvelli þess segir svo um breytinguna sem lögð er til með frumvarpi þessu að hún sé til hagsbóta fyrir skuldara. Samtökin telja að þrátt fyrir góðan vilja séu rök þessi fyrir frumvarpinu hinsvegar á misskilningi byggð. Vandamálið við útreikninga fjármálafyrirtækja sé ekki vegna laganna sjálfra, heldur vegna þess að í raun er ekki farið rétt eftir lögum við framkvæmdina (þ.e. 38/2001). Ólíklegt er að það eitt breytist þó lögunum yrði breytt, heldur þarf að herða á því að þeim sé framfylgt eins og má reyndar segja um margt sem snýr að neytendalánum. Til þess að lögunum sé rétt framfylgt og samræmis gætt væri nær að Fjármálaeftirlitið sendi frá sér leiðbeinandi tilmæli um útreikninga.

Í frumvarpinu er lagt til að reikniaðferð við endurútreikning verði breytt þannig að allar greiðslur sem inntar hafa verið af hendi fram að uppgjörsdegi komi þegar til frádráttar upphaflegum höfuðstól en að sú fjárhæð sem þá stendur eftir verði vaxtareiknuð í samræmi við almennt vaxtaviðmið laga um vexti og verðtryggingu frá upphafi samningstímans. Einnig er lagt til að ekki skuli leggja vexti við þá fjárhæð sem eftir stendur á hverju tólf mánaða tímabili eins og heimilað er í 12. gr. laganna. Mál nr. 9 snýst í raun um það sem ætti að vera augljóst mál, þ.e. að allar greiðslur sem inntar hafa verið af hendi komi til frádráttar upphaflegum höfuðstól og síðan bann við þeirri aðferð að safna upp vöxtum og reikna svo vexti af þeim, það er að segja vaxtavexti. Að áliti samtakanna er það hinsvegar nú þegar óheimilt samkvæmt þeim lögum sem í gildi eru. Skv. 12. gr er einungis heimilt að leggja vexti við höfuðstól "Sé vaxtatímabil lengra en tólf mánuðir án þess að vextirnir séu greiddir". En þar sem vaxtatímabil neytendalána er almennt skemmra og í langflestum tilvikum hafa vextir verið greiddir að mestu leyti mánaðarlega á sú heimild einfaldlega ekki við. Lengra vaxtatímabil en 12 mánuði er varla að finna nema á svokölluðum kúlulánum, sem almenningi standa yfirleitt ekki til boða. Samtökin telja engin rök hafa komið fram fyrir slíkri grundvallarbreytingu á gildandi löggjöf, sé gengið út frá því að vaxtavextir séu hvort sem er almennt óheimilir.

Að auki skal ítrekuð afstaða samtakanna til afturvirkra íþyngjandi ákvæða sem ekki standast hvorki lög um neytendalán né heldur Evróputilskipun um neytendavernd og þar liggur mjög stór galli í þessu frumvarpi sem er breiðletrað hér að ofan. Samtökin telja að áliti ESA á málinu verði til að skýra þetta frekar fyrir íslenskum stjórnvöldum. Það er alveg skýrt að lagasetning og breyting á samningi getur aldrei verið afturvirk með íþyngjandi hætti. Samningurinn var í gildi fram að dómsuppkvaðningu 16. júní 2010 og er það að mati samtakanna í fyrsta lagi frá dómsuppkvaðningu 16. september 2010 sem mögulegt er að reikna lánið miðað við annað vaxtaviðmið. Þannig er það algerlega skýr afstaða samtakanna að öll gengistryggð lán báru samningsvexti fram að dómsuppkvaðningu. Fram að þeim tíma telja samtökin að endurreikna skuli lánið með þeim hætti að frá upphaflegum höfuðstól (á lántökudegi) í íslenskum krónum skulu frádregnar allar afborganir í íslenskum krónum. Sé dómur Hæstaréttar túlkaður með þeim hætti að á tímabilinu frá lántökudegi og fram að dómsuppkvaðningu gildi samningsvextir ekki, þá er ljóst að lánið bera enga vexti á því tímabili og skulu þær

vaxtagreiðslur sem inntar hafa verið af hendi koma til frekari frádráttar af höfuðstól.

Til þess að koma í veg fyrir vaxtavexti þarf einungis að endurreikna lán á grundvelli raungreiðsluflæðis, eins og samtökin telja einmitt rétta aðferð samkvæmt núgildandi lögum en þar segir: "*Frá höfuðstól og áföllnum vöxtum skal draga þær fjárhæðir sem inntar hafa verið af hendi fram að uppgjörsdegi í vexti, hvers kyns vanskilaálgur og afborganir miðað við hvern innborgunardag.*" Á grundvelli þess er vandséð að sú breytta aðferð sem lögð er til með frumvarpi þessu bæti raunverulega hag skuldara, heldur virðist frekar hætta á að hún festi í sessi það flækjustig sem innleitt var með lögum nr. 151/2010 og valdið hefur misskilningi.

Að auki skal áréttað að það er skilningur samtakanna að lögum samkvæmt eigi eigandi skuldabréfs eingöngu kröfurétt á eftirstandandi höfuðstól og vexti frá þeim degi sem hann eignast kröfuna, sbr. tilskipun 9. febrúar 1798. Fram að þeim degi á fyrrum eigandi skuldabréfsins kröfuna á bæði höfuðstólinn og vexti. Í tilfellum nýju bankanna gildir því að nýr lánadrottinn á ekkert tilkall til vaxtagreiðslna fyrir þann tíma, áður en hann varð löglegur eigandi skuldabréfsins.

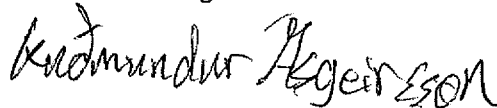
Jafnframt er það skilningur samtakanna að hafi verið gefin út fullnaðarkvittun fyrir greiðslu, sem inniheldur afborgun af höfuðstól og vexti, sé þeirri kröfu lokið og ekki hægt að endurvekja og innheimta hærri vexti á það tímabil, sbr. tilskipun 9. febrúar 1798. Telja samtökin að við fullnaðarkvittun greiðslu hafi lántaki eignast eign (skuld hefur lækkað) sem varin er af stjórnarskrá, eignarréttarákvæði 72. gr. hennar, sem ekki verði tekin af honum bótaílaus. Lagaákvæði sem stangast á við þetta stjórnarskrarákvæði séu því ógild. Íþyngjandi afturvirk lagaákvæði sem stangast á við 72. gr. stjórnarskrárinnar skal vikið til hliðar, sbr. Hrd. 274/2010. Samtökin telja að 5. mgr. 18. gr. laga 38/2001, sbr. 5. mgr. 1. gr. laga nr. 151/2010, sem heimili að tvíreikna vaxtatímabil þó að vextir séu greiddir sé að þessu leyti ógild og 3. mgr. sama ákvæðis um að vexti skuli reikna frá og með stofndegi peningakröfu, verði að skýra þannig að stofndagur kröfu miðist við ógreidda peningakröfu.

Í stað þeirra breytinga sem lagðar eru til með frumvarpi þessu, leggja samtökin því til að þær breytingar sem gerðar voru með lögum nr. 151/2010 verði afturkallaðar, til hagsbóta fyrir skuldara, og lög nr. 38/2001 haldi gildi eins og þau voru fyrir þann 18. desember 2010 svo þau stangist ekki á við stjórnarskrá og grundvallar mannréttindi. Endurútreikningar taki mið af þágildandi ákvæðum sem voru einfaldari og þar af leiðandi mun auðveldari í framkvæmd og auðskiljanlegri á allan máta fyrir neytendur. Jafnframt leggja samtökin til að VI. kafli laga nr. 38/2001 verði felldur brott.

F.h. Hagsmunasamtaka Heimilanna

Andrea J. Ólafsdóttir

Guðmundur Ásgeirsson

Alþingi
Erindi nr. P 140/23
komudagur 4.11.2011

Kópavogur: 3. nóvember 2011

Nefndarsvið Alþingis
b.t. Kristjönu Benediktsdóttur
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

**Málefni: Umsögn um frumvarp til laga um vexti og verðtryggingu
(endurútreikning verðtryggðra lána), 9. mál.**

Undirritaður vísar til tölvubréfs, dags. 24. október sl., þar sem efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis óskar eftir umsögn undirritaðs um ofangreint málefni. Að þessu tilefni vill undirritaður koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri.

Frumvarpið er rétt skref í þá átt að leiðrétta þau mistök sem áttu sér stað þegar Alþingi samþykkti breytingar á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001 með lögum nr. 151/2010 en þau lög hækkuðu greiðslubyrði flestra slíkra lána sem tekin voru fyrir árið 2007 og voru með lágt vaxtaálag. Breytir engu þó höfuðstóll þeirra lána hafi lækkað því vextirnir voru hækkaðir í flestum tilfellum um a.m.k. 100%.

Meginröksemdin að baki því frumvarpi sem hér er til umsagnar er sú að lánveitendur beri fremur en skuldarar ábyrgð á ólögmæti gengistryggðra lána og því verði lánveitendur að taka ábyrgð á mistökum sínum án þess að lántaki hagnist með óréttmætum hætti. Reiknireglan sem lögð er til í frumvarpinu hækkar greiðslubyrði svokallaðra gengistryggðra lána um tugi prósentu sem er samt minni hækkun en núverandi reikniregla gerir ráð fyrir (lög 151/2010).

1. gr.

Undirritaður gerir 2 athugasemdir við 1. grein frumvarpsins.

Annarsvegar er það röng aðferð að draga frá höfuðstól allar þær fjárhæðir sem inntar hafa verið af hendi. Einungis á að draga frá þær greiðslur sem tilgreindar eru sem afborgun á nafnverði á hverjum greiðsluseðli.

Hinsvegar er það einnig röng aðferð að vaxtareikna höfuðstólinn (eða það sem eftir stendur af honum þegar búið er að draga frá þær fjárhæðir sem inntar hafa verið af hendi) frá lántökudegi þegar lántaki hefur í höndum fullnaðarkvittanir fyrir greiðslu vaxta á því tímabili. M.ö.o. ekki er heimilt að beita afturvirkum útreikningi.

Eins og áður sagði virðist frumvarpið vera sett fram til að leiðrétta lagasetningu sem var fullkomlega óþörf. Þegar dómur Hæstaréttar í máli nr. 92/2010 féll 16. júní 2010 voru lög nr. 38/2001 (vaxtalögin) í gildi en þar sagði í 18. grein:

“Ef samningur um vexti eða annað endurgjald fyrir lánveitingu eða umlíðun skuldar eða dráttarvexti telst ógildur og hafi endurgjald verið greitt ber kröfuhafa að endurgreiða skuldara þá fjárhæð sem hann hefur þannig ranglega af honum haft. Við ákvörðun endurgreiðslu skal miða við vexti skv. 4. gr., eftir því sem við getur átt.”

Ekki verður betur séð en að réttur lántakanda sé nokkuð skýr og í raun ekkert sem kallaði á breytingar á þessari grein vaxtalaganna. Talsmaður neytenda kemst að sömu niðurstöðu í grein sem birtist á vef embættisins þann 27. júní 2010.

Hæstiréttur kemst hinsvegar að þeirri niðurstöðu þann 16. september 2010 í máli nr. 471/2010 að:

“Samkvæmt 4. gr., sbr. 3. gr. laga nr. 38/2001 skulu vextir þegar svo stendur á vera á hverjum tíma jafnháir vöxtum, sem Seðlabanki Íslands ákveður með hliðsjón af lægstu vöxtum á nýjum almennum óverðtryggðum útlánunum hjá lánastofnunum og birtir eru samkvæmt 10. gr. laganna.”

Í þeim dómi kemur ekki fram að heimilt sé að beita afturvirkum útreikningi til innheimtu hærri vaxta en þeirra sem þegar hafa verið greiddir og lántakandi hefur kvittun fyrir. Samt samþykkti Alþingi lög nr. 151/2010 sem gera ráð fyrir því að slíkt sé hægt.

Hæstiréttur ítrekar hinsvegar nokkru síðar (14. febrúar 2011) að ekkert hafi komið fram um slíkt. Þar kemur eftirfarandi fram í máli nr. 604/2010:

“Fyrir Hæstarétti krefst varnaraðili [Frjálsi Fjárfestingarbankinn] nú einungis staðfestingar á að hafnað verði öllum kröfum sóknaraðila, en féll við munnlegan flutning málsins frá síðarnefndu kröfunni. Þar með er ekkert í kröfugerð hans sem lýtur að viðurkenningu á rétti til greiðslu úr hendi sóknaraðila vegna liðins tíma. Að þessu virtu felur áðurnefnd umfjöllun í kæru sóknaraðila í sér lögsöfnuningu, sem ekki kemur til neinna álita í málinu.”

Hinsvegar hefði Alþingi geta skoðað dómafordæmi um skuldabréf og fullnaðarkvittanir en í dómi Hæstaréttar í máli nr. 604/2007 um skuldabréf og fullnaðarkvittanir segir:

“Þá leiða reglur um viðskiptabréf til þess að stefnda getur borið greiðslukvittun fyrir sig gagnvart stefnanda, sbr. 2. gr. tilskipunar frá 9. febrúar 1798 um áritun afborgana á skuldabréf.”

Frumvarpið er því einungis skref í þá átt að leiðrétta lög 151/2010 en gerir samt ráð fyrir að hægt sé að beita ólögsmætum afturvirkum vaxtaútreikningi sem er ekki ásættanlegt. Rétt er að taka það fram að flestir lántakendur hefðu aldrei staðist greiðslumat fyrir þeirri greiðslubyrði sem fæst út með afturvirkum útreikningi.

Að lokum er rétt að taka fram að undirritaður hefur kvartað til ESA vegna laga nr. 151/2010 en kvörtunin vísar í vanefndir um eftirfylgni við evróputilskipun 93/13/EC í dómaframkvæmd auk lagasetningar nr. 151/2010 er gengur þvert á lögleiddan neytendarétt, eignarréttarákvæði stjórnarskrár og umrædda tilskipun um neytendarétt.

Virðingarfyllst,

Hákon Hrafn Sigurðsson
Kt. 0803745859

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
nefndasvid@althingi.is

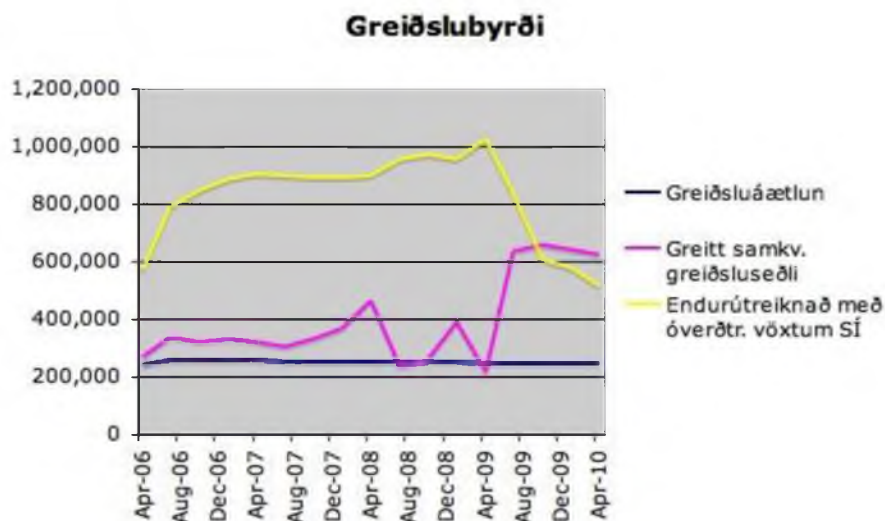
Alþingi
Erindi nr. Þ 140/21
komudagur 3.11.2011

Kópavogur, 3. nóvember 2011

Umsögn Marinós G. Njálssonar til efnahags- og viðskiptanefndar Alþingis vegna þingskjals nr. 9, 9. máls, 140. löggjafarþingi, 2011-2012.
Frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu (nr. 38/2001).

Inngangur

Undirritaður þakkar nefndinni fyrir að leita til sín eftir umsögn um þetta mál. Vonar hann að ritun þessarar umsagnar verði ekki eins mikil tímasóun og vinna sem fór í ritun umsagnar um þingskjal 225, 206. mál, 139. löggjafarþingi, (varð að lögum nr. 151/2010) reyndist vera, en efni þingskjals nr. 9 er einmitt veikburða tilraun til leiðréttingar á þeim óskapnaði sem kom út úr því máli. Því til rökstuðnings langar mig að birta sárafjálfræðing myndrit sem sýnir áhrif laga nr. 151/2010 á algengt áður gengistryggt lán.

Myndritið sýnir raunverulega sögu myntkórfuláns að upphæð 19,2 m.kr. tekið í janúar 2006 til 30 ára frá lántökudegi til apríl á síðasta ári. Ég get því miður ekki veitt mér þann lúxus um þessar mundir að leggja tíma í frekari útreikninga á þessu láni, en vilji nefndarsvið Alþingis kaupa af mér slíka vinnu, þá er ég tilbúinn að ganga í málið. Ég sé ekki ástæðu til að leggja fram í sjálfboðavinna slíka útreikninga, þegar ýmist Alþingi, ráðuneyti eða aðrar opinberar stofnanir veigra sér ekki við að greiða minna hæfum einstaklingum fyrir að framkvæma slíka útreikninga sem standast ekki lágmarkskröfur um hlutleysi og fagmennsku.

Aftur að myndritinu. Það sýnir hvernig Alþingi féll í þá gryfju fyrir einu ári að halda að lög nr. 151/2010 fælu í sér réttarbót fyrir lántaka. Eins og lesa má úr umsögnum við frumvarpið að

lögnum, þá komust sjónarmið fjármálafyrirtækjanna eingöngu að í málsmeðferðinni. Aðvaranir frá umboðsmanni skuldara, talsmanni neytenda, Hagsmunasamtökum heimilanna, lögmönnum kröfuhafa (af öllum mönnum), Ásu Ólafsdóttur hjá Háskóla Íslands og fleiri aðilum voru látnar sem vindur um eyru þjóta. Sjálfur kom ég á fund efnahags- og skattanefndar föstudaginn 19. nóvember 2010 og varaði við skekkjunni sem fælist í afturvirkum áhrifum vaxta á áður gengistryggð lán. Myndritið sýnir það vel. Enda er reyndin sú, að greiðslubyrði lána sem hafa verið endurútreiknuð, hefur í mjög mörgum tilfellum aukist. Tek ég bara dæmi af sjálfum mér, þar sem höfuðstóll láns, sem tekið var á vordögum 2004 og upprunalega var 10 m.kr., hefur vissulega lækkað um 4-5 m.kr. en greiðslubyrðin hefur hækkað um fjórðung! Væru þegar greiddir gjalddagar látnir halda sér og seðlabankavextir eingöngu látnir gilda frá dómsuppkvaðningu í Hæstarétti, hvort heldur 16/6 eða 16/8 2010, þá lækkaði höfuðstóllinn um 8 m.kr. til viðbótar og greiðslubyrðin væri innan við helmingur þess sem hún er samkvæmt núverandi endurútreikningi. Samt væri hver gjalddagagreiðsla um 25% hærri en gert var ráð fyrir samkvæmt greiðsluáætlun.

Undirritaður vill benda á upplýsingar sem koma fram á bls. 30 í skýrslu fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna sem lögð var fram í skjóli nætur í lok mars sl. En þar segir í umræðu um lögmæti gengistryggra lána:

Mat eignanna miðast við októbermánuð 2008 en á þeim tíma voru tugþúsundir gengistryggðra lána í bönkunum sem greitt var af og engum hafði blandast hugur um að væru gildir gerningar. Seðlabanki Íslands og FME höfðu látið þessar lánveitingar óátaldar og þær höfðu tíðkast um árabil. Um það leyti sem endanlega var gengið frá samningum við gömlu bankana heyrðust raddir um að gengistrygging lána kynni að vera ólögmæt. Það atriði var á þeim tíma umdeilt meðal lögfræðinga og algjörlega óraunhæft að meðhöndla öll slík lán sem ólögmæt í samningunum. **Bent var á að öll gengistryggð lán hefðu verið afskrifuð um meira en helming við yfirfærslu þeirra til nýju bankanna**, engin greining hefði farið fram á lánaskilmálum m.t.t. ólögmætis og þótt svo færi að hluti þeirra yrði metinn ógildur myndu ákvæði 18. gr. laga um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001 leiða til þess að upphaflegur höfuðstóll yrði framreiknaður með óverðtrygðum vöxtum.

Er það með ólíkindum að Alþingi skuli hafa samþykkt fyrir tæpu ári að færa viðskiptabönkunum þremur að gjöf verulega hækkun höfuðstóls áður gengistryggðra lána, þegar ljóst var að þeir hefðu fengið lánin með helmings afskriftum frá gömlu hryggðarmynd sinni. Í þessu samhengi má einnig vísa til niðurstöðu Hæstaréttar í málum nr. 340 og 341/2011 sem úrskurðað var í föstudaginn 28. október sl., þ.e. varðandi forgang innstæðna í þrotabú fjármálafyrirtækja í slitameðferð. Í dómsorði má'ls nr. 340/2011 segir m.a.:

Áður er fram komið að hluti upphaflegra almennra kröfuhafa hefur selt kröfur sínar eftir 6. október 2008 og að þær hafi haft eitthvert fjárgildi í viðskiptum þótt óumdeilt sé að það hafi verið lágt. Um það nýtur ekki við nánari upplýsinga í málinu. Að öllu þessu virtu þykja sóknaraðilar ekki hafa rennt stoðum undir þær staðhæfingar sínar að kröfur þeirra hafi eða muni tapast að öllu leyti vegna setningar laga nr. 125/2008 þótt ókleift sé á þessu stigi að komast að niðurstöðu um hve mikið kunni að fást greitt af þeim þegar upp verður staðið.

Með þessu er Hæstiréttur að segja, að þó kröfuréttur haldist, þá miðist sá réttur við kaupverð kröfunnar, en ekki þá upphæð sem hún stóð í hjá gamla bankanum. Lög nr. 151/2010 ganga því lengra til að vernda rétt þeirra kröfuhafa sem fengu afslátt á lánasöfnum, þ.e. nýju viðskiptabankanna, en Hæstiréttur segir að þessi réttur sé. Óumdeilt er samkvæmt úrskurði réttarins að kröfurétturinn er verndaður af stjórnarskránni, en upphæðin sem þannig er vernduð takmarkast

við þá tölu sem núverandi eigandi kröfunnar greiddi fyrir hana. Það þýðir að hluti þeirra aðila sem teljast samkvæmt ákvörðun FME eigendur lána sem áður báru ólöglega gengistryggingu á ekki lögvarinn rétt til fullrar upphæðar eins og lánið stóð hjá fyrri eiganda við innheimtu lánsins. Viðkomandi verður að sanna tjón sitt til að eiga lögvarin rétt. **Fjármálafyrirtæki sem fékk helmingsafslátt af kröfu verður ekki fyrir tjóni nema að minna en helmingurinn fái greiddur, þ.e. að ekki fái greitt upp í lögvarinn kröfurétt fyrirtækisins.**

Undirritaður hefur lengir haldið þessari túlkun fram og gerði það m.a. fyrir efnahags- og skattanefnd fyrir sléttum 50 vikum. Nú hefur Hæstiréttur staðfest þennan lagaskilning minn. Rökin fyrir setningu laga nr. 151/2010 voru að Hæstiréttur hefði komið með úrskurð í máli nr. 471/2010 sem efnahags- og viðskiptaráðherra túlkaði mjög frjálsglega á þann hátt að nauðsynlegt væri að setja lög nr. 151/2010. Nú hefur Hæstiréttur komið með mjög skýran úrskurð um að kröfuréttur umfram upphæð sem greidd var fyrir kröfu sé ekki verndaður af stjórnarskrá, heldur eingöngu sá kröfuréttur sem byggður er á því að viðkomandi kröfuhafi verði fyrir fjárhagslegu tjóni við það að fá kröfuna ekki greidda þar sem ekki fæst upp í sannanlegan útlagðan kostnað kröfuhafans og (reikna ég með) framtíðargreiðsluflæðis kröfuhafans af þeirri upphæð í samræmi við skilmála skuldabréfsins.

Frumvarp á þingskjal nr. 9

Banki sem fékk 50% afslátt af höfuðstóli kröfu á eingöngu lögvarða hagsmuni gangvart þessum 50% frá þeim degi sem hann eignast kröfuna. Slíkur réttur er ekki afturvirkur. Hæstiréttur kveður alveg skýrt úr um það í dómum sínum 28/10 sl. Er það í samræmi við ákvæði laga um neytendalán. Það gengur því gegn lögum, að Alþingi hafi í fyrra, og ætli að ítreka það núna, fært kröfuhöfum meiri rétt en þeir höfðu samkvæmt þágildandi lögum. Mótmaeli ég því að enn einu sinni eigi að veita fjármálafyrirtækjum rétt sem ganga gegn lögum um neytendalán og nú gegn niðurstöðu Hæstaréttar í málum nr. 340/2011 og 341/2011. Verð að viðurkenna, að ég hef ekki kannað hvort um þetta sé líka fjallað í málum nr. 300, 301, 310, 311, 312, 313 og 314/2011.

Í greinargerð með frumvarpinu segir:

..að sú fjárhæð sem þá stendur eftir verði vaxtareiknuð í samræmi við almennt vaxtaviðmið laga um vexti og verðtryggingu frá upphafi samningstímans..

Ég skoðaði gróflega dæmi um 10 m.kr. lán tekið árið 2004. (Er örlítið breytt lán sem ég tók sjálfur.) Alls hafa verið greiddar um 3 m.kr. í vexti og afborganir af því. Samkvæmt aðferð frumvarpsins verður höfuðstóll lánsins 7 m.kr., þegar allar greiðslur eru dregnar frá upprunalegum höfuðstóli, og síðan bætast hvorki meira né minna en 88,4% vextir ofan á, þ.e. 8,3% fyrir 2004 + 11,0% (2005) + 14,2% (2006) + 16,3% (2007) + 18,1% (2008) + 13,0% (2009) + 7,5% (2010) eða alls 88,4% og þá reikna ég enga vexti fyrir árið í ár. Eftirstöðvar lánsins standa því í 13,2 m.kr. plús/mínus eitthvað vegna þess að þetta eru grófir útreikningar. Séu gjalddagagreiðslur látnar halda sér og vextir SÍ taka við frá og með dómi Hæstaréttar 16. september 2010, þá breytist myndin. Um helmingur af gjalddagagreiðslum reyndist vera vextir, þ.e. afborganir voru því 1,5 m.kr. Um þriðjungur af vöxtunum reyndust ofteknir vextir umfram vanreiknaða miðað við að samningsvextir legðust á lán sem ekki tók breytingum miðað við gengi. Alls dragast því 2 m.kr. frá upprunalegum höfuðstól og 1 m.kr. er vextir til 16/9/2010 (allt gróflega áætlaðar tölur og afrúnaðar). Eftirstöðvar lánsins 16/9/2010 voru því 8 m.kr. og ofan á þá tölu leggjast 6% vextir til dagsins í dag. Uppreiknaðar eftirstöðvar eru því um 8,5 m.kr. samanborið við 13,2 m.kr. samkvæmt frumvarpinu. Mismunurinn er litlar 4,7 m.kr.

Mér er ómögulegt að skilja hvers vegna verið er að leggja til þessa afturvirkni vaxta. Í umsögn LOGOS lögmannsstofu, sem "er hópi kröfuhafa sem eiga kröfur gagnvart sumum föllnu íslensku bönkunum [...] til ráðgjafar", kemur margt áhugavert fram.

1. "Verði frumvarpið að lögum er ólíklegt að það verði til þess að setja niður deilur. Nær öruggt megi telja að það muni leiða til fjölda dómsmála milli fjármálastofnana og skuldara til að fá skorið úr óvissu.." Hér ratast þeim 100% rétt á. Lög 151/2010 hafa ekki sett niður deilur eða stuðlað að sátt. Fjöldi mála er á leið fyrir dómstóla og kvörtun hefur verið sendi til ESA og ESB.
2. "Þó réttur löggjafans sé fyrir hendi til að bregðast við réttaróvissu, [...] verður það best gert með viðtækari sátt allra aðila.." Alþingi ákvað að hunsa þessa ábendingu og valta í staðinn yfir skoðanir þeirra sem ekki voru í samræmi við skoðanir fjármálafyrirtækjanna.

Í athugasemd Ásu Ólafsdóttur hjá Háskóla Íslands er bent á þá staðreynd að þar sem "neytendur voru í góðri trú um að þeir hefðu greitt réttilega af lánum sínum, taldi ég [þ.e. Ása] að komast mætti að þeirri niðurstöðu að fjármálafyrirtæki ættu hér að standa við og efna þær tilkynningar sem þau hefðu gefið út við framkvæmd lánasamninganna, allt fram til þess að gengistryggingin var dæmd ólögmat." Svo heldur hún áfram:

"Við uppgjör lánasamninga milli neytenda og lánveitenda, þ.e.a.s. ef neytandi hefur greitt af lánum sínum samkvæmt ákvæðum upphaflegs lánasamnings, mætti því a.m.k. ekki líta svo á að neytendur hefðu vangreitt hluta afborgana."

Í umsögn umboðsmanns skuldara er gengið ennþá lengra. Fyrst segir:

Flest þau lán sem lögin ná til, eru neytendalán sbr. Lög um neytendalán og þær Evrópusambandsgerðir sem snúa að neytendavernd. Sú aðferðafræði sem lögð er til í frumvarpinu um endurútreikning þeirra lána virðist í veigamiklum atriðum ganga gegn þeim skyldum sem íslenska ríkið ber á grundvelli EES-samningsins.

Næst vil ég benda á það sem umboðsmaður segir um eignarréttinn:

Í því sambandi er ástæða til að benda á að komi til þess að einstaklingar verði í ljölfar endurútreiknings knúnir til að greiða hærri fjárhæðir en þeim er skylt samkvæmt samningi, felur það í sér skerðingu eignarréttar. .. Leiða má af því líkum að í því felist ólögmat eignaupptaka, en ekki hefur verið sýnt fram á að almannahagsmunir krefjist þess að slík eignaupptaka fram fram. Því er hugsanlegt að höfuðstólshækkarir eða bakreikningar til einstaklinga feli í sér bótaskyld brot, ekki einungis gegn eignarréttarákvæði stjórnarskrárinnar, heldur einnig gegn skuldbindingum íslenska ríkisins að þjóðarétti.

Ég gæti vitnað í fleiri umsagnir, en læt það vera. Vil þó nefna að umsögn Hagsmunasamtaka heimilanna er í fullu gildi, þar sem þingmál nr. 9 inniheldur alveg sömu brot gegn neytendarétti, þó svo að eitthvað sé verið að draga úr áhrifum brotanna.

Þeir þrír aðilar sem ég vitna í, eiga ýmist enga hagsmuni varðandi úrlausn þess máls sem um ræðir eða í besta falli óbeina. Hægt er því að segja að þessar umsagnir hafi talist koma frá hlutlausum aðilum. Svo merkilegt sem það er, þá taka þeir undir með Hagsmunasamtökum heimilanna og öðrum sem tóku stöðu með lántökum í þessu máli. Að stjórnarmeirihlutinn á Alþingi skyldi síðan kjósa að taka einhliða afstöðu með fjármálafyrirtækjum í þessu máli, fær mig til að velta fyrir mér, hvers vegna í ósköpunum ég er að eyða tíma mínum í að skrifa þessa umsögn eða aðrar sem sendar hafa verið

nefndarsviði Alþingis að ósk einstakra þingnefnda. Hingað til virðist helst sem stjórnarmeirihlutinn fylgi í blindi leiðbeiningu (eða á ég að segja fyrirmælum) frá Samtökum fjármálafyrirtækja eins og ekki sé til vottur af sjálfstæðri hugsun hjá viðkomandi þingmönnum. Menn trúa öllu sem SFF segir, þó margsannað sé að samtökin lifa í einhverjum sýndarveruleika þar sem svik, blekkingar, lögbrot, prettir, innherjasvik, markaðsmisnotkun og fleira þess háttar þykja eðlilegur þáttur í starfsemi fjármálafyrirtækja.

Breytingar á frumvarpstexta

Ég legg til að gerð verði eftirfarandi breyting á texta frumvarpsins. Í stað orðanna:

Fjárhæðin sem eftir stendur skal vaxtareiknuð samkvæmt ákvæðum 1. mgr. og án þess að heimilt sé að leggja vexti við höfuðstólinn, sbr. 12. gr.

Komi nýr málslíður:

Fjárhæðin sem eftir stendur skal vaxtareiknuð frá síðasta greidda gjalddaga til 16. júní 2010 samkvæmt ákvæðum samnings, en frá tíma samkvæmt ákvæðum 4. gr.

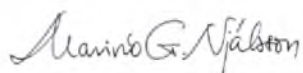
Við þetta mætti bæta vangaveltum í tengslum við niðurstöðu Hæstaréttar í málum nr. 340 og 341/2011 um að kröfuhæð geti ekki verið hærri en sú upphæð sem kröfuhafi greiddi fyrir kröfuna, sé hann ekki upprunalegur kröfueigandi, að viðbættum vöxtum frá kaupdegi til 16. júní 2010. Þar sem það er flókið í útfærslu, þá sleppi ég því.

Lokaorð

Þegar er búið að vísa til ESA og ESB kvörtun vegna laga nr. 151/2010. Sú kvörtun er í vinnslu og er niðurstöðu að vænta á næsta ári, ef ekki fyrr. Án þess að innihald kvörtunarinnar sé gerð opinber, þá byggir hún á því að Alþingi hafi brotið freklega á lántökum með setningu laga nr. 151/2010. Sú breyting sem lögð er til á þingskjali nr. 9 er vissulega tilraun til að milda áhrif laga nr. 151/2010, en er að mínu áliti áfram brot á neytendarétti. Tillaga mín, sem ég set fram að ofan, er tilraun til að laga lögin að neytendarétti. Fjármálafyrirtækin munu vafalaust halda því fram að þessi breyting valdi þeim fjárhagslegu tjóni, en í málum nr. 340 og 341/2011, þá kveður Hæstiréttur úr um að tjónsmat geti eingöngu tekið til þess sem núverandi kröfueigandi sannanlega greiddi fyrir kröfuna. Ekki sé hægt að kaupa kröfu með miklum afslætti og haldið því síðan fram að innheimtist ekkert umfram kaupverð, þá hafi við komandi orðið fyrir tjóni. Hið rétta er að hann varð að tækifæri til hagnaðar, sem fellur utan ákvæða stjórnarskrárinnar um vernd eignarréttar.

Vissulega eru fjármálafyrirtæki, sem ekki hafa fengið ennþá neinn afslátt frá fyrri kennitölu sinni, þar sem engin slík kennitala er til. Þau eru samt bundin af dómum Hæstaréttar frá 16/6/2010 um að gengistrygging sé ólöglegt form verðtryggingar. En urðu þau fyrir tjóni eða bara glötuðum hagnaði? Svárið við því fæst ekki nema viðkomandi fjármálafyrirtæki veiti nákvæmar upplýsingar um hvernig þessi lán voru fjármögnuð og hvers kröfuhafar eru að krefjast í dag.

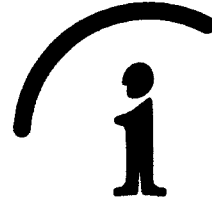
Kópavogur, 3.11. 2011

Marinó G. Njálsson

Alþingi
Erindi nr. P 140/18
komudagur 3.11.2011

Alþingi
Efnahags- og viðskiptanefnd
150 REYKJAVÍK

Persónuvernd

Rauðarárstíg 10 105 Reykjavík
sími: 510 9600 bréfasími: 510 9606
netfang: postur@personuvernd.is
veffang: personuvernd.is

Reykjavík, 28. október 2011

Tilvísun: 2011101142BS/–

Persónuvernd vísar til tölvubréfs efnahags- og skattanefndar Alþingis frá 24. október 2011 þar sem óskað er umsagnar Persónuverndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu (þskj. 9, 9. mál á 140. löggjafarþingi).

Frumvarpið varðar ekki vinnslu persónuupplýsinga. Persónuvernd gerir því ekki athugasemdir við efni þess.

Virðingarfyllt

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Þ. Sveinsson'.

Þórður Sveinsson

RÍKISENDURSKOÐUN

Skúlagötu 57, 105 Reykjavík IS-Iceland.

Alþingi
Erindi nr. P 140/56
komudagur 4.11.2011

	Dagsetning	Tilvísun
Nefndasvið Alþingis, Austurstræti 8-10, 150 Reykjavík.	4. nóvember 2011	A-8 LÖ/bb

Vísað er til erindis efnahags- og viðskiptanefndar Alþingis, dags. 24. október sl., þar sem óskað er umsagnar um frumvarp til laga um vexti og verðtryggingu (endurútreikningur verðtryggðra lána), 9. mál.

Til svars erindinu tekur Ríkisendurskoðun fram að hún hefur engar athugasemdir fram að færa við ofangreint frumvarp.

Emun Harms
Ríkis Gm.

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 2. nóvember 2011

Efni: Umsögn - Þskj. 9, 9. mál.

Samtökum lánþega hefur borist ósk frá nefndasviði Alþingis hvar sent er til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001.

Erindið barst skrifstofu Samtaka lánþega þann 24. október.

Samtökin gera verulegar athugasemdir við frumvarp þetta eins og það liggur fyrir.

Fyrst ber að nefna að telja verður ótvírætt að óheimilt sé að breyta skilmálum samninga með afturvirkum og íþyngjandi hætti á þann hátt að endurreiknaðir og endurinnheimtir séu þegar greiddir gjalddagar.

Í öðru lagi, þá hefur ekki verið sýnt fram á heimild til breytinga á lögmatum framtíðarskilmálum lánasamninga á þann hátt að lánþegi standi í verri sporum en áður.

Og í þriðja lagi verður að gera athugasemd við 2. gr. frumvarpsins, en þar er ekki gert ráð fyrir, frekar en í núverandi lögum, að ákvæði um endurreikning og endurgreiðslu eigi við um fjármögnunarleigusamninga hverra gengistrygging hefur í Hæstarétti verið dæmd ólögmat.

Er því hér lagt til að frumvarpi því er hér er veitt umsögn, verði breytt á þann hátt að breytingar á lögum um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001, eins og þar eru fram settar með lögum nr. 151/2010, verði felldar niður. Telja Samtök lánþega að með tafarlausu inngripi af því tagi megi forða ríkissjóði, og þar af leiðandi skattgreiðendum, frá frekari skaðabótaskyldu vegna bótakrafna frá lánþegum vegna tjóns sem kröfuhafar eiga með rétti og lögum að bera. Enda var lögbrotið þeirra.

Íslenska ríkið hefur skuldbundið sig, með þátttöku í hinu evrópska efnahagssvæði, að taka upp lagaákvæði og tilskipanir ESB. Í því felst að ríkinu ber að tryggja að íslenskir þegnar njóti í öllu sömu réttinda og settar eru með löggjöf, og eða tilskipun, af ESB. Á þetta því við um tilskipun 93/13, um ósanngjarna samningsskilmála í neytendasamningum, og tilskipun 87/102, um neytendalán, hvar réttindi neytenda eru skilgreind.

Á það hefur ítrekað verið bent, og færð fyrir því rök af hagsmunaaðilum á borð við Samtök lánþega, embættum á borð við Umboðsmann skuldara og lögmönnum á borð við Sigurð Guðna Guðjónsson hrl., að lög um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001, standist ekki tilskipanir ESB um neytendavernd og neytendalán, eftir að þeim var breytt með lögum nr. 151/2010. Þar að auki hafa sömu aðilar bent á að téð lög standist hvorki stjórnarskrá lýðveldisins Íslands né grundvallarreglur í samninga- og kröfurétti eða venjur í íslenskri stjórnskipun varðandi afturvirkni laga og íþyngjandi kvaða.

Lög nr. 151/2010 ekki í samræmi við dóm HRD: 471/2010

Þegar niðurstaða Hæstaréttar lá fyrir í máli nr. 471/2010, kynntu efnahags- og viðskiptaráðherra, seðlabankastjóri og forstjóri Fjármálaeftirlitsins sameiginlega að viðbrögð stjórnvalda við dómmum yrðu lagasetning til að tryggja jafnræði og sanngirni. Í framhaldinu urðu til lög 151/2010.

Lögin tóku að öllu leyti mið af fordæmalausum tilmælum Seðlabanka Íslands og Fjármálaeftirlitsins frá 30. júní 2010, hvar fjármálastofnunum var í sjálfsvald sett hvaða lán teldust falla undir dóma Hæstaréttar. Þá var í tilmælum SÍ og FME sett fram sú túlkun, að fjármálastofnunum væri heimilt að endurkrefja greiðendur um þegar greidda gjalddaga. Má því ljóst vera að lagasetningin var smíðuð eftir framangreindum tilmælum. Lagasetningunni var þó ætlað að taka mið af niðurstöðu dóms í máli 471/2010 og færa þá niðurstöðu á alla lánþega gengistryggðra lána, sem teldust skv. skilgreiningu laga, neytendur. Hæstiréttur hnækkti þeirri skilgreiningu laganna með dómi sínum, HRD: 603/2010. Af þeirri ástæðu ætti Alþingi þegar að fella úr gildi breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, sem ákveðin var með lögum nr. 151/2010, í stað þess að afgreiða þá breytingu sem hér er til umsagnar.

Dómur 471/2010 ekki fordæmi um vaxtaútreining

Óvarlegt er að mati Samtaka lánþega, að byggja lagasetningu sem veitir þeim aðila er samning gerði með ólögmætum hætti, heimild til einhliða breytinga á fullkomlega lögmætu vaxtafyrirkomulagi, sér í hag, afturvirkkt til stofndags peningakröfu, á jafn veiku fordæmi og dómur 471/2010 er. Ber þar fyrst til þess að líta að hvergi í hinum tilvitnaða dómi er gert ráð fyrir að endurreiknaðir séu þegar greiddir gjalddagar og hækkaðir vextir á þegar greiddar kröfur. Dómkröfur stefnanda eru þannig fram settar að krafa stefnanda er útreiknuð á riftunardegi, kr. 3.327.002,- og er þá tekið tillit til vangreiðslu stefnda á tímiabilinu 24. desember 2007 - 24. febrúar 2009, án vaxta, kr. 70.383,-. Að frádregnu andvirði bíls, sem skilað var, er stefnukrafa því fundin og ákveðin kr. 795.944,-. Mjög er óljóst hvar í þessari stefnukröfu er að finna ákvæði sem með skýrum hætti gerir ráð fyrir afturvirkum breytingum á vaxtaákvæði samningsins. Framvirk breyting tekur síðan mið af því að krafan er öll í gjalddaga fallin og að um veruleg vanskil stefnda er að ræða. Því til viðbótar er ekki settur fram tölulegur ágreiningur í téðu máli og því ómögulegt fyrir dómara að fella dóm um aðra fjárhæð en einhverja þá kröfu sem sett er fram. Allar forsendur til að byggja á framangreindum dómi, lagasetningu, eru því í besta falli fráleitar. Af þeirri ástæðu einni ætti Alþingi þegar að fella úr gildi breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, sem ákveðin var með lögum nr. 151/2010, í stað þess að afgreiða þá breytingu sem hér er til umsagnar.

Breyting á vaxtastigi andstætt ákvæðum ESB-tilskipana

Að mati Evrópudómstólsins þá var tilgangurinn með tilskipun 87/102 meðal annars að tryggja að upplýsingaskylda lánveitenda væri virt, en hluti upplýsingaskyldunnar felst í því að setja lánaskilmála fram á skýru og skiljanlegu máli. Í forúrskurði Evrópudómstólsins í máli C - 76/10 áréttar dómstóllinn mikilvægi tilskipunar 87/102, þannig að algerlega nauðsynlegt sé að neytandi fái skýrar upplýsingar um lántökukostnað. Þar er gengið svo langt að telja að sé hlutfallstala kostnaðar ekki gefin upp eða sett fram á skýru og skiljanlegu máli, þá verði ekki innheimtir vextir af slíkum samning. Verður af þeirri ástæðu, og að teknu tilliti til tilskipunar 93/13, að telja líklegri niðurstöðu samkvæmt gildandi evrópskum lögum um neytendalán og neytendavernd, að vextir á lánasamningum sem lögum 151/2010 var ætlað að taka til, yrðu felldir niður að öllu leiti, en að þeim verði breytt til hagsbóta fyrir lánveitanda. Lánþegar sem byggt geta á lögum um neytendavernd, hafa því samkvæmt framangreindu, rökstudda ástæðu til að leita bóta úr sjóðum ríkissins, verði lög 151/2010 látin standa. Af þeirri ástæðu ætti Alþingi þegar að fella úr gildi breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, sem ákveðin var

með lögum nr. 151/2010, í stað þess að afgreiða þá breytingu sem hér er til umsagnar.

Breyting á vaxtastigi andstætt 36. gr. sml. 7/1936

Samkvæmt skýrum ákvæðum 36. gr. samningalaga nr. 7/1936 þá skal við skoðun á því hvort víkja eigi ákvæði samnings til hliðar, líta til efnis samnings, stöðu samningsaðila, atvika við samningsgerðina og atvika sem síðar komu til. Í dómum Hæstaréttar nr. 92/2010 og 153/2010, frá 16. júní þess árs, var gengistrygging skuldbindinga í íslenskum krónum dæmd ógild. Í c-lið 36. gr. sml. er sérstaklega tilgreint að eigi skuli taka tillit til atvika sem síðar komu til, neytanda í óhag, þegar samningsákvæði er vikið til hliðar, eða því breytt. Óumdeilt er að líta ber á dóma Hæstaréttar frá 16. september, sem atvik er síðar komu til. Af þeirri ástæðu einni er ójákvæmilegt að líta fram hjá kröfum um breytingu vaxtastigs neytanda í óhag, og ætti Alþingi þegar að fella úr gildi breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, sem ákveðin var með lögum nr. 151/2010, í stað þess að afgreiða þá breytingu sem hér er til umsagnar.

Afturvirkni laga andsæð grundvallarreglum

Samkvæmt ákvæðum mannréttindakafla stjórnarskrárinnar þá er lagt bann við afturvirkni laga sem fela í sér íþyngjandi ákvæði sbr. 69. gr., bann við afturvirkni refsilaga og dauðarefsingu, og bann við afturvirkni skattalaga og framsali skattlagningarvalds, sbr. 77. gr.. Grundvallarvenja í íslenskri stjórnskipun felur það einnig í sér að lög hafi ekki gildi yfir hluti sem framkvæmdir voru eða gerðir, fyrir setningu og gildistöku viðkomandi laga. Af þeirri ástæðu er fráleitt að samningar sem gerðir eru fyrir 28. desember 2010, geti fallið undir lög 151/2010, hvort heldur er um að ræða breytingu á löglegum ákvæðum téðra samninga með aftur- eða framvirkun hætti. Þar sem gengistrygging skuldbindinga í íslenskum krónum hefur verið andstæð lögum frá 1. júlí 2001, sbr. lög nr. 38/2001, um vexti og verðtryggingu, þá skulu gengistryggingaákvæði falla brott sbr. dóma. Vaxtaákvæði skulu aftur á móti halda gildi sínu, enda engin lög sem banna samning aðila í milli um ákveðið, tilgreint vaxtastig og tengingu þess við tilgreindar vísitölur. Litlar líkur eru á að fjármálafyrirtæki hafi eftir setningu laga 151/2010, gert gengistryggðan samning í íslenskum krónum við neytanda og því þarflaust að grípa til ákvæða laga 151/2010 við ákvörðun vaxtastigs. Lög 151/2010, sem og önnur lög sem ætlað er að hafa áhrif á vaxtastig þegar gerðra samninga eru því tilgangslaus. Af þeirri ástæðu ætti Alþingi þegar að fella úr gildi breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, sem ákveðin var með lögum nr. 151/2010, í stað þess að afgreiða þá breytingu sem hér er til umsagnar.

Meint óréttmæt auðgun

Samningur um lán milli aðila, svo sem venja er um í almennum bankaviðskiptum, felur í sér þrjú grundvallaratriði.

1. Fé er lánað
2. Samið er um endurgjald fyrir lánveitinguna
3. Fé er endurgreitt með að viðbættu umsömdu endurgjaldi

Venja er, í neytendaviðskiptum, að fjármálafyrirtæki semji skilmála einhliða og bjóði lánþega upp á kjör. Lánþegi þiggur síðan eða hafnar þeim kjörum. Sérstaklega er tilgreint í lögum um neytendavernd, að ekki er gerð krafa um að neytandi sé vel að sér í lögum um skilmála vörunnar sem boðin er. Í þessu tilviki peningalán. Þvert á móti er gerð skýr og óumdeild krafa um að neytandi geti notið þess samnings sem samið er um, sé þess kostur, en njóti ella sambærilegra eða betri kjara.

Nú hefur eitt af þeim þremur grundvallaratriðum sem felast í lánaviðskiptum aðila, verið dæmt andstætt lögum. Er þar um að ræða endurgjald sem bankanum reiknast fyrir það fé sem bankinn lánaði. Fellur það ákvæði því sjálfkrafa niður sem óskuldbindandi. Eftir stendur því:

1. Fé er lánað
2. Fé er endurgreitt.

Sé því um það að ræða að lánþegi þiggi lán að fjárhæð kr. 1.000.000,- og endurgreiði að lánstíma liðnum kr. 1.000.000,-, þá er samningur að fullu efndur og því fráleitt að tala um ólögmæta auðgun lánþega þó svo að gjald fyrir lán falli niður sökum misgjörða lánveitanda og frávika í þeim gjörðum hans frá lögum. Af þeirri ástæðu ætti Alþingi þegar að fella úr gildi breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, sem ákveðin var með lögum nr. 151/2010, í stað þess að afgreiða þá breytingu sem hér er til umsagnar.

Með vinsemd,

f.h. Samtaka lánþega

Guðmundur Andri Skúlason

Alþingi
Erindi nr. P 140/26
komudagur 4.11.2011

4. nóvember 2011
SI-79704

Nefndarsvið Alþingis
nefndarsvid@althingi.is
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001. Sbr. þingskjal 9, á 140. löggjafarþinginu 2011-2012 en með frumvarpinu er lögð til breyting á 18. gr. laganna.

Með tölvupósti dags. 24. október 2011 óskaði nefndarsvið Alþingis eftir umsögn Seðlabanka Íslands um ofangreint frumvarp.

Markmið laga nr. 151/2010, sem m.a. fólu í sér breytingu á 18. gr. laga nr. 38/2001, var að flyta fyrir og draga úr óvissu á uppgjöri lánasamninga einstaklinga sem innihéldu ólögmæta gengistryggingu. Einnig var leitast við að tryggja að sambærileg mál fengju sambærilega úrlausn, tryggja jafnræði. Með það að markmiði voru settar sérstakar reiknireglur til að uppgjör lánasamninganna væri byggt á sömu forsendum. Gildissvið laganna var bundið við fasteignaveðlán og bílalan einstaklinga og í grunninn var byggt á því að upphaflegur höfuðstóll skyldi vaxtareiknaður í samræmi við almennt vaxtaviðmið laga um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001. Til frádráttar höfuðstól og áföllnum vöxtum kæmu þær fjárhæðir sem inntar hefðu verið af hendi fram að uppgjorsdegi, hvers kyns vanskilaálög og afborganir miðað við hvern innborgunardag.

Engin dómafordæmi eru fyrir annarri aðferð við uppgjör lánasamninga sem innihéldu ólögmæta gengistryggingu en að framan er nefnt, sbr. lög nr. 151/2010. Miða skal við almenna óverðtryggða eða verðtryggða útlánavexti skv. 10 gr. laga nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu sem Seðlabanki Íslands birtir mánaðarlega.

Viðkomandi breyting mismunar augljóslega á milli þeirra sem tóku lán í íslenskum krónum með vexti sem miðuðust við ákvæði laga nr. 38/2001, auk þess sem framkvæmd ákvæðisins verður nokkuð mismunandi eftir því hvort og hvernig viðkomandi lánastofnun hefur orðið gjaldþrota.

Seðlabankinn leggst af þessum ástæðum gegn þeirri breytingu sem lögð er til í þingskjali 9, á 140. löggjafarþinginu 2011-2012.

Virðingarfyllst,
SEÐLABANKI ÍSLANDS

Már Guðmundsson
seðlabankastjóri

Harpa Jónsdóttir
staðgengill framkvæmdastjóra

Umsögn til efnahags- og viðskiptanefndar v. frumvarps til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001 – Þingskjal nr. 9 á 140. löggjafarþingi.

Undirritaður lýsir ánægju með að verið sé að reyna að bæta úr göllum þeim sem voru á lagabreytingum sem samþykktar voru 18. desember sl. sbr. lög nr. 151/2010. Yfirlýst markmið þeirra lagabreytinga var m.a. að “tryggja öllum einstaklingum sem tóku gengisbundin húsnæðislán eða bílalán lægri eftirstöðvar” og að “tryggja sanngirni, þ.e. að allir lántakendur fái þann ávinning sem dómar Hæstaréttar boða, óháð orðalagi lánsþessings”, svo vitnað sé til minnisblaðs frá efnahags- og viðskiptaráðherra 051110.

Meðfylgjandi skjöl sýna yfirlit yfir eitt slíkt húsnæðislán einstaklings, tekið í nóvember 2004, og greitt upp að fullu í febrúar 2008. Annars vegar er um að ræða bréf frá þrotabúi Frjálsa fjárfestingarbankans og hins vegar nýlega útprentun af heimasíðu sama aðila þar sem lántakendur geta fylgst með stöðu lána sinna m.v. forsendur þrotabúsins (persónuupplýsingar og lánanúmer hafa verið máð út).

Viðkomandi einstaklingur greiddi alls kr. 8.720.004 fyrir lán upp á 4.450.000 eftir einungis 3 ár og 3 mánuði, þrátt fyrir að hafa svo snemma sem í mars 2005 lækkað höfuðstól skuldarinnar um 1 milljón. Því má segja að lánsfjárhæðin hafi ríflega tvöfaldast á 3 árum, aðallega vegna gengistryggingar sem síðar var dæmd ólögmat.

29. júlí sl. sendi þrotabúið frá sér svonefndan endurútreikning gengistryggðra lána þar sem fram kom að viðkomandi viðskiptavinur væri nú í skuld, kr. 1.248.726. Að vísu var það tekið fram að ekki stæði til að innheimta þann mismun enda afhendi Frjálsi fjárfestingarbankinn viðkomandi skuldabréf í febrúar 2008, stimplað “að fullu greitt”.

Við nánari athugun 27. október sl. kom í ljós að “skuld” þessa viðskiptavinar við þrotabúið hafði hækkað og stóð þá í 1.262.346, sjá meðfylgjandi yfirlit. Þar er það einnig tekið fram að þrotabúið hafi “ekki gefið út yfirlýsingu þess efnis að [það] muni krefja lántaka um greiðslu sem nemur mismuninum”.

Að vísu er ekki gott að segja hvort þrotabúið hyggist síðar innheimta téða “skuld” - orðalag er loðið og með þeim hætti að varla er mark á því takandi. Hins vegar hefur þrotabúið klárlega endurútreiknað öll gengistryggð lán með tilvísun til laga nr. 38/2001 (með breytingum) og dómafordæma sem þó segja skýrum stöfum (sbr. [604/2010](#), V. kafli) að ekkert í kröfugerð varnaraðila [Frjálsa fjárfestingarbankans] lúti “að viðurkenningu á rétti til greiðslu úr hendi sóknaraðila vegna liðins tíma”, enda dró lögfræðingur þrotabúsins af ásetningi til baka þrautavarakröfu sína til þess að rétturinn þyrfti ekki að úrskurða um þessa tilteknu lögspurningu.

Að mati sérfræðinga stangast afturvirkur endurútreikningur á uppgreiddum kröfum á við grundvallarforsendur í kröfurétti, sjá t.d. nýja grein eftir Ásu Ólafsdóttur í Úlfljóti, 1. tbl. 65. árg. 2012: “Meginregla íslensks samningaréttar um rangar

forsendur og endurreikningur ólögmætra gengislána”. Auk þess er það réttlætismál að mismuna ekki lántakendum með því að krefja suma um greiðslu en aðra ekki eins og gefið er til kynna á meðfylgjandi skjölum.

Því miður virðast lagabreytingar (sbr. 151/2010) hafa verið vanhugsaðar, og dómafordæmi teygð og toguð af fjármálafyrirtækjum og þrotabúum. Því er skorað á efnahags- og viðskiptanefnd að skoða frumvarp það sem nú er til umfjöllunar með það í huga hvort að áframhaldandi réttaróvissa verði ríkjandi.

Reykjavík, 31. Október, 2011 – Sigurður Hr. Sigurðsson, kt. 201062-5009.

Reykjavík, 29.07.2011

Efni: Endurútreikningur gengistryggðra lána

Hér gefur að lita upplýsingar Frjálsa fjárfestingarbankans um endurútreikning gengistryggðra lána. Lán eru endurreiknuð í samræmi við dómafordæmi Hæstaréttar í málum nr. 471/2010, 604/2010 og lög nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu. Endurútreikningurinn er aðgengilegur á www.frjalsi.is með neðangreindum skilrikjum:

Notendanafn:

Lykilorð:

Endurútreikningurinn fer þannig fram að upphaflegur höfuðstóll gengistryggðra lána, m.v. íslenskar krónur, er vaxtareiknaður miðað við vexti sem Seðlabanki Íslands hefur ákvarðað með hliðsjón af lægstu vöxtum á nýjum almennum óverðtryggðum útlánum hjá lánastofnunum á hverjum tíma, sbr. 1. máls. 4. gr. laga nr. 38/2001. Frá þeirri fjárhæð dragast greiðslur, sem lántaki hefur innt af hendi (þ.e. afborganir af höfuðstól, vextir, dráttarvextir og vanskilaálagur), vaxtareiknaðar frá greiðsludegi til viðmiðunardags endurútreiknings, miðað við sömu vexti. Þannig útreiknuð fjárhæð myndar eftirstöðvar lánanna, þ.e. nýjan höfuðstól lánsins í íslenskum krónum.

Gerður er fyrirvari við réttmæti endurútreikningsins og þeirra forsendna og upplýsinga sem honum tengjast ásamt því að áskilinn er réttur til að afturkalla endurútreikninginn og eftir atvikum birta nýjan endurútreikning.

Nánari upplýsingar fást hjá ráðgjöfum Frjálsa fjárfestingarbankans, en bóka má viðtal í síma 540 5000. Skiptiborðið er opið frá kl. 10-15 virka daga.

Með kveðju,

Frjálsi fjárfestingarbankinn

Endurútreikningur erlendra lána

Forsendur láns

Númer láns
Upphaflegur höfuðstóll í ISK 4.450.000 kr.
Uppgreiðsluvirði láns í dag í ISK 0 kr.
Lánveitandi Fjálsí fjárfestingarbankinn hf
Útgreiðsludagur 11.11.2004
Dagsetning útreiknings 28.7.2011

Endurútreikningur

Upphaflegur höfuðstóll í ISK 4.450.000 kr.
Áfallnir vextir á upprunalegan höfuðstól 5.410.550 kr.
Uppgreiðsluvirði láns án innb. í ISK 9.860.550 kr.
Greiðslur til vaxtaútreiknings 5.173.578 kr.
Vextir á innborganir 3.438.246 kr.
Alls greitt með vöxtum 8.611.824 kr.

Niðurstaða endurútreiknings

Eftirstöðvar eru 1.248.726 kr. hærri eftir útreikning.

Aðilar að láni

Nafn	Kennitala	Hlutverk aðila
		Lántaki
		Lántaki

Ekki stendur til að innheimta mismun sem til verður við endurútreikning á uppgreiddum lánum.

Yfirlit endurútreiknaðra lána

Númer láns	Upphaflegur höfuðstóll í ÍSK	Greitt til lántaka	Staða endurútreiknings	Endurútreikningur
	4.450.000 kr.	11.11.2004	Eftirstöðvar eru 1.262.346 kr. hærri eftir útreikning	Skóða endurútreikning

Yfirlit láns númer

Forsendur	
Númer láns	
Upphaflegur höfuðstóll í ÍSK	4.450.000 kr.
Uppgreiðsluvirði láns í dag í ÍSK	0 kr.
Mynt láns	EUR
Lánveitandi	Frjálsi fjárfestingarbankinn hf
Útgreiðsludagur	11.11.2004
Dagsetning útreiknings	26.10.2011

Endurútreikningur	
Upphaflegur höfuðstóll í ÍSK	4.450.000 kr.
Áfallnir vextir á upprunalegan höfuðstól	5.532.350 kr.
Uppgreiðsluvirði láns án innborgana í ÍSK	9.982.350 kr.
Greiðslur til vaxtaútreiknings	5.173.578 kr.
Vextir á innborganir	3.546.426 kr.
Alls greitt með vöxtum	8.720.004 kr.

Eftirstöðvar eru 1.262.346 kr. hærri eftir útreikning

Aðilar að láni

Nafn	Kennitala	Hlutverk aðila
		Lántaki
		Lántaki

Frjálsi fjárfestingarbankinn hefur ekki gefið út yfirlýsingu þess efnis að hann muni krefja lántaka um greiðslu sem nemur mismuninum. Ekki er krafist neinna aðgerða af hálfu lántakanda.

Endurútreikningur er óstaðfestur af lántaka.

Flýtleiðir

 Staðfestingarsíða

Innborganir á lán

☒ Sýna allt greiðslufloðið

Dagsetning	Greiðslur	Kostnaður	Greiðslur til vaxtaútreiknings	Vextir á innborganir	Alls greitt með vöxtum
20.1.2005	83.564 kr.	690 kr.	82.874 kr.	99.985 kr.	182.859 kr.
18.3.2005	500.000 kr.	0 kr.	500.000 kr.	586.260 kr.	1.086.260 kr.
22.3.2005	500.000 kr.	0 kr.	500.000 kr.	585.088 kr.	1.085.088 kr.
19.4.2005	12.767 kr.	0 kr.	12.767 kr.	14.731 kr.	27.498 kr.
19.4.2005	46.802 kr.	690 kr.	46.112 kr.	53.207 kr.	99.319 kr.
9.8.2005	64.695 kr.	690 kr.	64.005 kr.	69.480 kr.	133.485 kr.
31.10.2005	61.736 kr.	690 kr.	61.046 kr.	63.192 kr.	124.238 kr.
24.1.2006	61.539 kr.	690 kr.	60.849 kr.	59.760 kr.	120.609 kr.
5.5.2006	79.927 kr.	690 kr.	79.237 kr.	72.637 kr.	151.874 kr.
19.7.2006	80.826 kr.	690 kr.	80.136 kr.	69.480 kr.	149.616 kr.
17.10.2006	75.013 kr.	690 kr.	74.323 kr.	59.850 kr.	134.173 kr.
19.1.2007	83.869 kr.	850 kr.	83.019 kr.	61.446 kr.	144.465 kr.
19.4.2007	82.280 kr.	850 kr.	81.430 kr.	55.065 kr.	136.495 kr.
23.7.2007	77.994 kr.	850 kr.	77.144 kr.	47.246 kr.	124.390 kr.
27.9.2007	348.701 kr.	0 kr.	348.701 kr.	198.958 kr.	547.659 kr.
22.10.2007	41.897 kr.	850 kr.	41.047 kr.	22.757 kr.	63.804 kr.
21.1.2008	72.131 kr.	850 kr.	71.281 kr.	35.497 kr.	106.778 kr.
22.2.2008	2.909.607 kr.	0 kr.	2.909.607 kr.	1.391.787 kr.	4.301.394 kr.
	5.183.348 kr.	9.770 kr.	5.173.578 kr.	3.546.426 kr.	8.720.004 kr.

TOLLSTJÓRI

Alþingi
Erindi nr. P 140/22
komudagur 3.11.2011

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

Reykjavík 3. nóvember 2011.

Málefni: *Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtrygging, nr. 38/2001. Þingskjal 9 - 9. mál. Lagt fyrir Alþingi á 140. löggjafarþingi 2011 – 2012.*

Tollstjóri hefur móttengið erindi Efnahags- og viðskiptanefndar Alþingis, sent með tölvupósti 24. október sl., þar sem óskað er umsagnar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001. Þingskjal 9 - 9. mál.

Með frumvarpinu, sem áður var lagt fram á 139. löggjafarþingi (829 mál), eru lagðar til breytingar á 18. gr. laga um vexti og verðtryggingu sem jafnframt er ætlað að ná til uppgjörs gengistryggðra lána.

Tollstjóri tekur ekki afstöðu til frumvarpsins en efni þess varðar ekki rekstur eða starfsemi embættisins.

Virðingarfyllst,

Sigurður Skúli Bergsson
aðstoðartollstjóri

Alþingi
Erindi nr. P 140/36
komudagur 4.11.2011

Umboðsmaður
skuldara

Kringlunni 1
103 Reykjavík
ums@ums.is
www.ums.is
s: 512 6600

Nefndarsvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 4. nóvember 2011

Tilvísun: 2011100216/6.2
/ÁSH/

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingar á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001 (9. mál).

Umboðsmaður skuldara hefur móttengið tölvupóst, dags. 24. október sl., þar sem efnahags- og viðskiptanefnd óskar eftir umsögn um ofangreint frumvarp.

Í greinargerð með frumvarpi sem hér er til umfjöllunar kemur m.a. fram að meginröksemd að baki frumvarpinu er sú að lánveitendur beri fremur en skuldarar ábyrgð á ólögmæti gengistryggðra lána og þess vegna eigi við endurútreikning að velja þá reikniaðferð sem er þeim síðarnefndu hagfelldust. Umboðsmaður skuldara (hér eftir UMS) tekur heilshugar undir þetta sjónarmið og hefur embættið lagt mikla áherslu á þennan rökstuðning varðandi endurútreikninga fjármálafyrirtækja. UMS hefur í fjölmiðlum, skriflega og á fundum beint þessu til fjármálafyrirtækja og að skuldarar njóti vafans þegar hann er fyrir hendi.

Það liggur fyrir að fjármálafyrirtækin beita mismunandi reikniaðferðum varðandi endurútreikning og hafa starfsmenn UMS orðið varir við mismunandi túlkun laganna og beitingu reiknireglu uppgjörslaga. Starfsmenn embættisins hafa ávallt beint því til fjármálafyrirtækja að túlka lögin og beita þeirri reikniaðferð sem er skuldara til hagsbóta. Í nokkrum tilvikum hefur það borið árangur. Einnig skal minna á eftirlitshlutverk UMS skv. reglugerð nr. 178/2011 og hafa hundruðir erinda borist embættinu vegna þessa.

Það liggur fyrir að ágreiningur ríkir um túlkun 18. gr. laga um vexti og verðtryggingu, t.d. varðandi beitingu 12. gr. vaxtalaga. UMS hefur vitneskju um að a.m.k. 1 dómsmál hefur verið þingfest og annað sé á leiðinni varðandi túlkun á 12. gr. vaxtalaga nr. 38/2001. Dómsúrlausn varðandi þetta ágreiningsatriði mun því liggja fyrir von bráðar. Einnig hefur verið lögð fram kvörtun hjá ESA vegna laganna.

Með lögum nr. 151/2010, sem breyttu lögum nr. 38/2001 um vexti og verðtryggingu, var miðað við að reikna skyldi vexti skv. 4. gr. laga nr. 38/2001 og skv. 3. gr. sömu laga frá stofnðegi samnings miðað við hvern innborgunardag. Var hugmyndin sú að tryggja jafnræði og sanngirni. Var það tilgangur löggjafans að skapa sanngjarna uppgjörslaga eins og kemur fram í athugasemdum með frumvarpi til laga nr. 151/2010. Ekki þarf að taka fram að ekki eru allir á eitt sáttir um að það hafi tekist. Það eru dómstólar einir sem geta skorið úr um það, en UMS hefur bent á ýmis atriði sem betur megi fara.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

1. gr.

Með dómi Hæstaréttar í máli nr. 471/2010 frá 16. september 2010 var komist að þeirri niðurstöðu að þegar vírt væri að ákvæði um gengistryggingu væri ógilt væru bein og órjúfanleg tengsl milli gengistryggingarinnar og þeirra vaxta sem samningurinn kvað á um. Vegna þessa taldi Hæstiréttur að ógildi ákvæðisins um gengistryggingu leiddi til þess að líta yrði með öllu fram hjá ákvæðum samningsins um vaxtahæð. Hins vegar fjallaði rétturinn á engan hátt um þær raunverulegu afborganir sem greiddar höfðu verið á höfuðstól lánsins hverju sinni, enda var ekki tölulegur ágreiningur í málinu og að auki voru ekki hafðar uppi neinar málsástæður er vörðuðu afturvirka vexti, höfuðstólsgreiðslur, vaxtavexti o.s.frv.

Í 12. gr. laga nr. 38/2001 kemur fram að sé vaxtatímabil lengra en tólf mánuðir án þess að vextirnir séu greiddir skulu þeir lagðir við höfuðstól og nýir vextir reiknaðar af samanlagðri fjárhæð. Þá er sérstaklega tekið fram eftirfarandi: „*Ekki skal bæta vöxtum við höfuðstól oftar en á tólf mánaða fresti, nema um sé að ræða innlánsreikninga lánastofnana.*„

Jafnræði og sanngirni þarf að ríkja milli kröfuhafa og skuldara eins og markmið er með lögum nr. 151/2010. Neytendur tóku gengistryggð lán í góðri trú og skuldari hafði enga forsendur til að vita að þau væru ólögleg. Greiddir voru sannanlega vextir af þessum lánum og skuldari hafði enga möguleika að greiða „löglega vexti“ á þeim tíma. Það er því almennt gegn hagsmunum skuldara að leyfilegt sé að reikna vaxtavexti ofan á endurreiknað lán.

Við athugun á áhrifum frumvarpsins á endurútreikninga fjármálafyrirtækja var stuðst við 71 lánasamning sem höfðu borist til embættis umboðsmanns skuldara; 41 fasteignalán, 26 bílalán og 4 annars konar lán. Reynt var með besta móti að hafa fjölbreytni í þeim lánum sem valin voru, sér í lagi varðandi upphafsdagsetningu, upphaflegan höfuðstól og heildargreiðslur. Upphafsdagsetningar lána í úrtaki náðu frá árinu 2004 til og með árinu 2009, meirihlutinn frá 2006-8. Dreifingu lánanna sem tekin voru má sjá í töflu nr. 1 að neðan.

Upphaflegur höfuðstóll (m.kr.)	Fjöldi
0 - 4	33
4 - 8	11
8 - 12	7
12 - 16	7
16 -20	5
>20	8
Samtals	71

Tafla 1: Dreifing lána og fjöldi lána eftir upphæð upphaflegs höfuðstóls

Í reiknireglu þeirri sem sett er fram í frumvarpinu skiptir höfuðmáli hve há heildargreiðsla lántaka er sem hlutfall af upphaflegum höfuðstól. Því hærra sem greiðsluhlutfallið er, því lægri reynast eftirstöðvar útreiknings, að öðru óbreyttu.

Heildargreiðslur sem hlutfall af upphaflegum höfuðstól	Fjöldi lána	Meðaleftirstöðvar fjármálafyrirtækja	Meðaleftirstöðvar frumvarps	Lækkun eftirstöðva
0 - 20%	6	18.718.986	17.241.660	7,9%
20 - 40%	30	15.836.071	13.197.421	16,7%
40 - 60%	17	6.766.895	4.983.877	26,3%
60 - 80%	11	2.900.157	1.669.034	42,5%
80 - 100%	4	901.774	59.732	93,4%
100 - 120%	1	2.028.640	-140.597	106,9%
120- 140%	2	166.099	-560.614	437,5%
Samtals	71	10.426.801	8.470.915	18,8%
Samtals eftirstöðvar		740.302.906	601.434.957	18,8%

Tafla 2: Sambandið milli greiðslna og lækkunar eftirstöðva. Lækkun á eftirstöðum umfram 100% þýðir að lántaki eigi inneign inni hjá fjármálafyrirtæki, líkt og má sjá á neikvæðu upphæðunum í fjórða dálki.

Þegar litið er neðst í töflu nr. 2 má sjá að eftirstöðvar endurútreikninga fjármálafyrirtækja námu 740,5 m.kr., meðan reikniaðferð frumvarpsins gefur eftirstöðvar að upphæð tæpra 601,5 m.kr. Lækkunin næmi því tæpum 139 m.kr., eða tæplega 19% lækkun.

Eftir því sem upphaflegur höfuðstóll var hærri er hlutfallsleg lækkun lægri. Lán sem voru allt að 2 m.kr. lækkuðu að meðaltali um 46%, lán sem voru á bilinu 2-4 m.kr. um 32%, 4-6 m.kr. lán lækkuðu um 29% að meðaltali. Lán sem báru hærri höfuðstól en 6 m.kr. lækkuðu að meðaltali á bilinu 12-21%. Þetta má sjá í töflu nr. 3. að neðan:

Upphaflegur höfuðstóll (m.kr.)	Meðaleftirstöðvar fjármálafyrirtækja	Meðaleftirstöðvar frumvarps	Lækkun eftirstöðva	Heildargreiðslur / upphaflegur höfuðstóll
0-2	981.642	527.265	46%	73%
2-4	2.719.751	1.851.486	32%	56%
4-6	5.274.113	3.760.745	29%	49%
6-8	8.849.143	7.220.374	18%	31%
8-10	13.745.122	10.875.058	21%	33%
10-12	13.282.842	10.835.150	18%	35%
12-14	18.485.490	16.186.948	12%	19%
14-16	17.714.500	14.895.206	16%	30%
16-18	21.020.562	18.508.278	12%	24%
18-20	24.076.772	20.442.197	15%	27%
20-22	24.721.910	21.263.011	14%	29%
22-24	28.547.347	22.757.038	20%	36%
24-26	35.046.159	28.075.578	20%	30%
26-28	39.008.799	33.484.816	14%	21%
36-38	53.707.936	45.908.641	15%	23%

Tafla 3: Sambandið milli upphaflegs höfuðstóls og lækkunar eftirstöðva.

Sjá má að lægstu lánin skiluðu mestu hlutfallslegri lækkun eftirstöðva. Það kemur ekki á óvart þegar síðasti dálkur töflunnar er skoðaður, þegar haft er í huga tengsl greiðslna og endurreiknaðs höfuðstóls úr töflu nr. 2. Lán upp að 6 m.kr. skera sig úr hvað varðar hlutfall greiðslna á móti upphaflegum höfuðstól, sem endurspeglast svo í miklum lækkunum eftirstöðva.

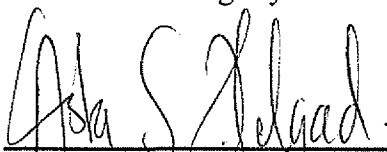
Að lokum má sjá mun endurútreikninga á mismunandi tegundum lána í töflu nr. 4. að neðan:

Tegund lána	Meðaleftirstöðvar fjármálafyrirtækja	Meðaleftirstöðvar frumvarps	Lækkun eftirstöðva
Önnur lán	16.440.773	13.435.688	18,3%
Bílalán	1.722.449	946.586	45,0%
Fasteignalán	15.359.906	12.758.072	16,9%
Samtals	10.426.801	8.470.915	18,8%

Tafla 4: Yfirlit yfir endurútreikninga eftir tegundum lána

Í úrtakinu lækkuðu bifreiðalánin hlutfallslega mest, eða um 45%. Fasteignalán og önnur lán lækkuðu um tæplega fimmtung. Meðaleftirstöðvar fasteignalána lækka um rúmar 2,5 m.kr. en slík niðurfelling höfuðstóls hefur marktæk áhrif til lækkunar á greiðslubyrði.

Virðingarfyllst

Ásta S. Helgadóttir, umboðsmaður skuldara
asta.helgadottir@ums.is

